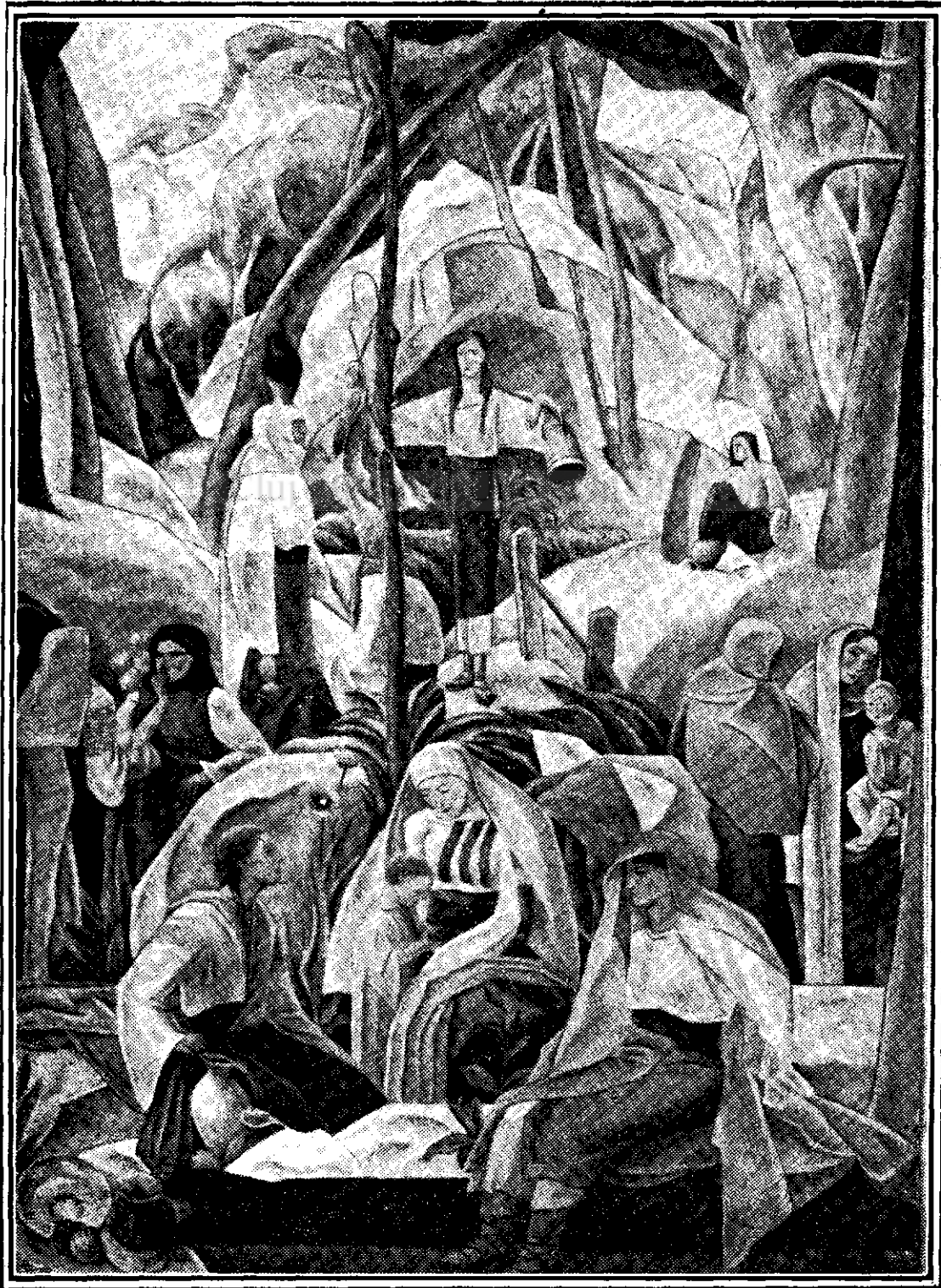

UNIVERSUL LITERAR

THEODORESCU-SION : ȘIPOT

(Salonul Oficial)

An. XLIII, Nr. 22.
29 Mai 1927.

Lei 5

NAPOLEON II

după V. HUGO

Ce au măreț! O, clipe de glorie neuitate!
 Popoare fără număr, sub cer îngenunchiate,
 Te așteptau să vii.
 Simfonia sub ele state străbune tremurând,
 Și se uitau spre Luvrul de tuncete vinând
 Ca muntele Sinai.

Norodul, ca și calul ce-așteaptă nevoiat
 Stăpânul să se urce pe spatele-i plecat,
 Simfonia apropierea visatei mântuirii;
 Spunea că mâini se naște moștenitorul, care
 Mai mare decât Roma, ca Cezarul mai mare,
 Va hotări destinul întregii omeniri.

Și cerul plin de nouri s'a luminat deodată,
 Și'n fața tuturor ieși slăvitul tată,
 Senin și fericit;
 Cuprins de'nflorare poporul a tăcut,
 Căci brațele-i întinse atunci i-au dăruit
 Copilul nou născut.

De respirarea-i caldă tot templul a vibrat.
 Drapele cucerite sub bolți au tremurat,
 Cum tremură o mare de spice'n vijelie;
 Și strigătu-i ce-o doică știa să-l îmblânzească.
 Făcu să isbucnească
 Atâtea mii de tunuri în semn de veselie.

Și el își descrișese sprincenele'n cruntate;
 Și brațele-i de apururi pe piept încrucișate
 S'au desfăcut în fine,
 Spre-a'mbrățișa copilul atât de mult visat,
 Și nările atunci i s'au umflat
 De'ncredere în sine.

Cu ochii fierși și lacomi el își privi odorul,
 Și după ce-i văzură cu toți moștenitorul,
 Ca vulturul ce-ajunge pe culmi amețitoare,
 Strigă s'audă'n juru-i străvechile popoare:
 De-acum al meu, al meu e viitorul!

Nu! viitorul nu-i al tău
 E numai al lui Dumnezeu.
 Vieța'n fiecare ceas,
 Ne spune-un jaltie bun rămas
 Și gloriile militare,
 Coroanele strălucitoare,
 Victoriile repurtate
 Și-ambițiile săturate,
 Stau cât o vrabie pe casă
 Și zboară iute și ne lasă.

Nu, nimeni nu-i în stare, cu forța sau cu ura,
 Să-și desclăteze pumnul, sau să-și deschidă gura,
 O, spectru ce oriunde mascat ne urmărești
 Și mâine te numești!

O! mâine, mâine! O, minune!
 Ce mare e secretul tău!
 Sămânța omul azi o pune,
 Iar mâini o coace Dumnezeu.

O, mâini e-un fulger într'un nor,
 E demascatul trădător,
 Un turn zdrobit de o ghiulea;
 Paris schimbat în Babilon,
 O, mâini e lemnul ungi tron
 Ce azi e numai catifea!

O, mâini e calul care te lasă'n stea ninsă;
 O, mâine. Impărate, e Moscova aprinsă,
 Prin care urlă vântul;
 E garda'mprăștiată, e foamea, disperarea,
 O, mâini e Waterloo, Elena, e uitarea,
 O, mâine e mormântul!

Tu poți pătrunde prin orașe
 Căci nimeni nu-ți stă în cale.
 Desnozi războaie uriașe
 Cu ascușitul spadei tale.
 Inchizi Tamisa cu un zid.
 Victoria șovăitoare
 O faci să prindă drag de-ai tăi,
 Și orice porți și se deschid,
 Și steaua călăuzitoare
 E stema pintenilor tăi.

Poți fi stăpâne toate, poți fi atât de mare,
 Cât poate fi o frunte de muritor sub soare;
 Și mâna ta, o, Sire, o, mâna ta de fier,
 Clădește și dărâmă în voia fanteziei,
 Răpește Europa și Asia de-i ceri,
 Dar nici de cum pe „mâine” din sânul veșniciei!

Cum se răsbună soarta! Abia îi dăruise
 Copilului coroana, întâia jucărie;
 Abia îl destinase domniei viitoare;
 Și fruntea lui regală abia de i-o zărise,
 Mulțimea minunată că poate să devie
 Un copilăș de-o șchioapă un om atât de mare;

Când sute de războaie cucerise,
 Spre gloria acestui nou venit
 Ce gânguria în leagăn, și-abia-l împrejmuise
 Cu ziduri uriașe de piatră; când cioplise
 Cu barda lui o lume așa cum a gândit;
 Când spre a-i stinge setea, s'a pus în pragul Franței

Un vas cu vinul dulce al speranței;
 Când nu gustase încă din cupa-i aurită,
 De un cazac sălbatec odrasla-i fu răpită.

Da, vulturul'ntr'o seară prea sus s'a ridicat,
 Și aripele-i vântul nebun le-a sfâșiat.
 Un fulger lung prin aer a fost căderea lui.
 Pe cuibul lor dușmanii voioși se aruncară,
 Din pradă cât putură cu dinții înșfăcăra
 Pe vultur Engliera și-Austria pe pui.

Dreptatea ta-i grozavă, o, Doamne! Cum s'au stins!
 Ai început cu omul temut, de neînving,
 L-ai ridicat în slavă, ca'n urmă să-l supui,
 Și să-l arunci în groapa de oase'n tunecată.
 În zece ani țesut-ai un giulgiu și pentru tată
 Și pentru fiul lui.

Și glorie și-orgoliu se spulberă în vânt!
 Ci omul vrea să lase măcar ceva la poartă,
 Dar moartea e mai tare.
 Căci totul se întoarce de unde a plecat:
 În aer piere fumul, cenușa în pământ,
 Și numele'n uitare!

GRIGORE SALCEANU

Capodoperile lirice italiene

III

CANZONA LUI PETRARCA : „CHIARE FRESCHE E DOLCI ACQUE“.

În rezumatul redactat înainte de a mă apuca de acest curs de lecțiuni asupra capodoperilor lirice italiene, acest capitol e intitulat cu o încercare de apreciere sintetică : **cântărețul pletelor aurite ale Laurei resfirate în boarea drăgălașelor coline ale Provenței**. Pe „Petrarca“ al meu, adică acel Petrarca pe care-l citeșe când la revenirea Primăverii, împeună cu fragedul vers al lui Horațiu : **Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni revine stăruitor în minte sonetul înflorit al lui Petrarca : Zefiro torna e'l bel temp-o rimena ; pe acest „Petrarca“ al meu am scris aceste versuri ale lui Carducci compuse în timp ce comenta Canzonierul :**

Messer Francesco a voi per pace io vegno
e a la vostra gentile amica bionda ;
Terger vo'l alma irosa e'l torvo ingegno
a la dolce di Sorgia e lucid'onda.

Ecco : un elée mi porge ombra e sostegno
E seggo e chiamo a la romita sponda ;
e voi venite e un salutevol segno
mi fa il coro gentil che vi circonda

De le canzoni vostre è il dolce coro
Cui da un cerchio di rose a pena doma
Va pe'bei fianchi la cesarie d'oro.

In riposo ondeggiante. Ah, che la chioma
Scuote e'l musico labbro una di loro
apre ai grido ribelle : Italia e Roma.

„Coane Francisc la d-ta pentru pace
„vin și la frumoasa a-tale prietena bion-
„da, sa spal voesc al meu suflet manios
„și al meu spirit posomorit în are sorg-
„met dulci și scipitoare unde. Iată un
„stejar imi da umbra și azăpost și ma
„găsez și te chem pe maini singuratec și
„vii și un semu de saut imi iace corul
„gingaș ce te mecajoara. E suavul cor al
cântecelor a-tale în care abia stăpânite
ce o tununa de frământări se resura pe
frumoasele șolduri șuvițele ce aur într-o
„înște de unde, vai : ca pletele-și scutu-
„ra și armonioasete buze una din ele și
te deschide la strigătul de răzvrătire :
„Italia și Roma“.

În sonetul care cuprinde, în scurtul spațiu de 14 rime, istoria poetică a acestor versuri atât de adânc italiice, Carducci însuși pomenește de elementele caracteristice ale poeziei lui Petrarca, cu aceste versuri :

Petrarca il pianto del suo cor : divino
rio che pe'versi mormora gl'infuse

(Petrarca, tânguirea sufletului său : divin torent ce murmură prin versuri i-l strecurase).

Să adăogăm că ori cine a fost îndrăgostit și a putut sta de vorbă cu proprietă-le-i dulci gândiri în prietenoasa pace și singuratec de la țară, a simțit ivindu-se din cele mai adânci straturi ale subconștientului amintirea versurilor divine :

Solo o pensoso i più deserti campi
Vo misurando a passi tardi e lenti ;

(Singur și ngândurat mășor câmpiile cele mai singuratece cu pași rari și înceși).

și introducerea poetică la poezia lui

Petrarca acca praeparatio ad poësin nu mai puțin necesară de cât praeparatio ad missam e gata făcută.

Sufletul nostru vibrează de acum la unison cu acela dulce și melancolic de tânguitor al lui Messer Francesco ; răta-cește de acum pe linele coline înflorite din Vaucluse și Caumont și :

se lamentar augelli o verdi fronde
mover soavemente a l'aura estiva
o roco mormorar di lucid'onda
ode d'une fiorita e fresca riva...

(dacă aud tânguitorul păsărilor, sau frun-
zului de vară sau năbușitul murmur al
unui țarm înflorit și răcoros)..

PETRARCA, după un manuscris latin din Biblioteca Națională, „Petrarca și umanismul“, de Pierre de Nolhac.

vede profilându-se pe cerul albastru,
împrejmuțată de un șir de pomi în floare
și de un alaiu cîrîpitor de păsărele, nă-
luca bălăe a Laurei cu șuvițele risipite
în vânt și ochii scipiteri de iubire :

Erano i capei d'oro a l'aura sparsi
Che'n mille dolci nodi gli avvolgea ;
e'l vago lume oltre misura ardea
di quei begli occhi, ch'or ne son si scarsi.

El viso di pietosi color farsi
Non so se vero o falso mi parca ;
i'che l'esca amorosa al petto avea
Qual meraviglia se di subit'arsi ?

Non era l'andar suo cosa mortale
Ma d'angelica forma : e le parole
sonavan altro che pur voce umana.

Uno spirito celeste, un vivo sole
fu quel ch'ividi e se non fosse ar tale
piaga per allentar d'arco non sana.

„Părul îi era de aur la vânt risipit, care
„ii răsucea în mii de gingașe noduri, și
„plăcuta scipire a acelor ochi frumoși
„ardea peste măsură, cari acum sunt a-
„tât de stinși. Și chipu-i imi părea că se
„înviorează de-o vâpae de compătîmire
„nu știu adevărată ori înșelătoare. Și eu

„care aveam în al meu suflet iasca dra-
„gostei ce mirare dacă ndată începui
„să iau foc ? Nu era la umblet o făptură
„muritoare, ci de formă îngerească ; și
„vorbele-i răsunau altfel de cât glas o-
„menesc. Un duh ceresc, un soare viu fu
„ceea ce eu văzui ; și dacă acum n'ar fi
„astfel, rana nu se vindecă din încetina-
„rea arcului“).

O adiere de dulce stil nou suflă din
primele 4 versuri : totuși v'ați putut con-
vinge că Laura e cu mult mai vie de cât
Beatrice și de cât cele-lalte îngeroasce
scoborite pe pământ pentru a adeveri
minunea. Cu câtă molatecă sensualitate
accele șuvițe de aur se resfiră și se'noa-
dă în adierea vântului ! Ni se pare a ve-
dea părul Venerei lui Botticelli pentru a
cărei plăsmuire, acest sonet, scump ca
toate versurile lui Petrarca, lui Lorenzo
dei Medici și tuturor poëtlor din quat-
trocento a fost desigur o inspirație.
Și scena e schimbată. Nu mai sunt ca-
sele vinete ale Firenzei din tinerețea
lui Dante, nici încă veselă de marmore
albe și de soare, ci cenușii în culoarea
ruginie a pietrei brute, puternice și se-
vere în infățișarea turnurilor ermetice
inchise și strâns lipite unul de altul, ca
și cum ar fi veșnic amenințate de pri-
mejdia ascunsă, cu străzile sale înguste și
intortochiate, aproape cu totul lipsite de
soare și lumină, a căror infățișare tra-
gică și posomorâtă se armonizează atât
de bine cu drama dragostei și a morții
care fu prima operă (Vita nuova) a lui
Alighieri, și căroa le poate servi ca fond
și care vor răsună toate de desnădădui-
toarele invocări biblice — (Jeremia : o
vos qui transitis per viam, attendite et
videte et doler est sicut dolon meus ;
Dante : O voi che per la via d'Amor pas-
sate, Attendete e guardate, S'egli è dolo-
re alcun come'l mio grave !

„O voi ce treceți pe-a înbîrii cărare,
ascultați și priviți de o vre-o durere de
cât a mea mai mare — ale poetului sur-
ghiunit din orașul său înainte de surghiu-
nul său, și exilat din viață înainte de a-i
fi cunoscut amărăciunile. Aci ne găsim în
schimb în plina câmpie, simțim adierea
prietenu și drăgălașele coline care vă-
zură pe poet plimbându-se cu pași înceși
și rari în valea plină de tânguirile sale
dealungul râului ce crește din lacrimile
sale ; îl ascultăm vorbind cu fiarele pă-
durii ; cu drăgălașele păsărele, ca peștii
ce-i înfrânează unul și cel-altul mal ; ve-
dem în aerul senin și cald de suspinele
sale fluturând la vânt pletele ondulate
de aur curat scipitor al gingașei sale
prietene blonde ; asistăm la triumful
Laurei dealungul răcoroaselor unde ale
Sarguci :

Da' bei rami scendea
(dolce nella memoria !)
una pioggia di fior sopra'l suo grembo ;

[De pe frumoasele ramuri se scobora
„(dulce mi-e amintirea“) o ploae de flori
pe sânul său] — asistăm în mica scenă de
la țară a păstorului care, când vede

imbrunir le contrade d'oriente
drizzasi in piedi e con l'usata verga
lassando l'erba e le contrade e i faggi
move la schiera sua soavemente ;

„întunecându-se regiunile către ră-
„sărit, se scoală'n picioare și cu obișnui-
„tul toiag, lăsând pășunile și ținutul și
„fagii pornește blând turma“.

Suntem deci în plină câmpie, în plină
natură, în plină idilă (în sensul primitiv

și mai bun) unde cu sufletul plin de o pace blândă și de o dulce turburare de iubire ascultăm și noi cu un sentiment tihnit și plin de ușurare cântecul păsărilor, foșnetul frunzelor, murmurul pârâului și tânguitul duios al privighetorii.

Aceasta e atmosfera poetică a lui Petrarca și acestei atmosfere e datorită universalitatea. Poezii nu-i putem pătrunde și gusta de cât în condiții speciale sufletești. E necesar să ne găsim în atmosfera lor sentimentală și poetică pentru a-i putea aprecia în adevărata lor valoare și a-i gusta pe deplin. E o experiență pe care toți au putut-o face. În unele momente suntem ca urmăriți de versurile unui poet ce exprimă perfect starea sufletească în care ne găsim. Călătorind pe bordul unui vas englez (venind din Rusia) și văzând pentru întâia oară un cer albastru care pentru prima dată avea ceva comun cu ceia ce văzură mai întâi ochii mei de copil și unui noruleți ce pluteau ușure în aerul de amurg, am simțit toată măreția melodioasă a versurilor dantești :

*Era già l'ora che volge' l' disio
a naviganti e intenerisce il core
lo di ch'han detto a'dolei amici addio.*

Era de acum ceasul ce schimbă dorința
marinarilor și nduioșează sufletul, ziua
când au spus scumpilor prieteni rămas
bun,

cu acele i accentuate (disio, addio)
care par strigătul ascuțit de bucurie a
aceluia care după o lungă și periculoasă
călătorie, cade aproape istovit pe pragul
casei sale ; și în același timp m'am gândit
cu un sentiment de odihnă la fru-
moasele versuri ale lui Palazzeschi :

*ballerina quindicenne in maglia rosa
che dondala una gamba
sul trapezio di turchese del cielo.*

„dausatoare de cinsprezece ani ce-și
leagă un picior pe trapezul albastru al
cerului“.

La Dijon într-o scară de vară când
măntorceam acasă după ultima lecție la
Universitate și pe când clopotele dela
St.-Jean începură pe neașteptate (era
Sâmbătă !) să sune prelung, am simțit
pentru prima oară toată valoarea versu-
rilor leopardiene din *Sabato del villaggio*

*Or la squilla da segno
della festa che viene
ed a quel suon diresti
che'l cor si riconforta*

„acum clopotul dă semnalul sărbătorii
ce vine și la acel sunet ai zice că sufletul
se'nviorează“.

Tot astfel într-o dimineață, pe când
mă plimbam la țară, pătruns de acea
dulce neliniște ce ne-o strecoară primă-
vara, făcută din dorințe și aspirații ne-
lămurite (și de aceia poetice) care scamă-
nă așa mult cu visările de dragoste și cu
acel moment care precedă creația operei
de artă ; versurile lui Petrarca îmi ve-
niră pe buze aproape pe nesimțite :

*Solo e pensoso i più deserti campi
vo misurando a passi tardi e lenti.*

Nu ne vom indeletnici aici să adâncim
cauza acestor revelații neașteptate. Am
vorbit despre ele la pag. 17 și urm. din
cartea mea : *Vinggio ai Regni di Ma-
donna Poesia, care e din 1923 și deci*

mult anterioară discursului abatelui Bré-
mond ; de altfel problema îmi venise în
minte încă în volumul : *In ciuda subma-
rinelor* scris pe bordul lui „Mourino“ în
1917 și publicat în 1921, anterior decî
*Discursurilor asupra religiei (Discorsi di
Religione)* ale lui Giovanni Gentile în
care se spune că *poesia e sufletul poetu-
lui sau aceluia ce-o gustă și o plămuește
din nou*, din care se conchide că
cititorul adică criticul întrucât gustă
(deci plămuește din nou) poesia e tot
atât de poet cât și autorul însuși al ope-
rii poetice.

Nu pot înzista asupra acestui element
teoretic dezvoltat de mine și la p. 27 din al
meu *Leopardi și Spania*. Am voit doar să
vă previu că și Petrarca ca oricare alt
poet nu poate fi citit decât în anumite
condiții sufletești care din nefericire
devin din ce în ce mai greu de înfăptuit
în această a noastră grăbită și înfrigura-
tă viață modernă : calm spiritual, reflec-
ție, meditare, citirea domoală aș zice a-
proape voluptuoasă.

Poezia e un astfel de nectar încât nu
se poate sorbi în puținele clipe pe cari
între o cursă și alta omul de afaceri (sau
de acțiune care e același lucru pentru
ținta noastră) le poate găsi într-o scurtă
oprire la barul vieții intelectuale.

Poezia se soarbe în mici sorbituri în-
cete și voluptoase, acasă, printre propriile
cărți, în tihna lucrurilor când sufletul
nostru

lungi da' vili negazii

(„departe de contacte netrebnice“)
(D'Annunzio)

vorbește cu el însuși, în ceasul când
Machiavelli se împodobește cu vestminte re-
gești și domnești pentru a sta de vorbă
cu oamenii mari ai antichității și să se
hrănească cu acea hrană care era numai
a sa și pentru care se născuse. Numai
în acest chip se stabilește contactul, na-
mai atunci fluidul misterios trece dela
versurile poetului în sufletul nostru, cu-
rățit de contingențele vieții materiale,
prin care, cum pe drept spune abatele
Bremond (*La poésie pure, Paris, Grasset*)
lăudă imaginea din fenomenele electrice.
curentul nu trece !

Revenind la noi, voi mărturisi că multă
vreme figura și poesia lui Petrarca (în

afară de unele sonete și canzoane procla-
mate capodopere) mi-au fost în genere
cam antipatice.

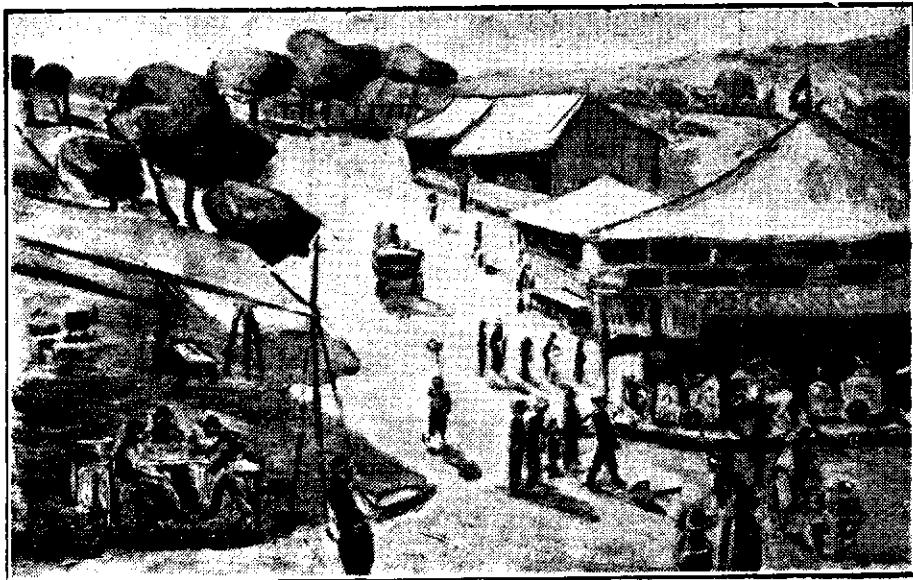
Netinând seama de opera latină și de
întreaga sa activitate enormă și multiplă
în acest domeniu.—în fața căreia *Canzo-
nierul* ne apare ca ceea ce voia Petrarca să
apară : nimic altceva decât o distracție
și recreare a spiritului, o rază luminoasă
și melodioasă a trudirei sale activități spi-
rituale (*Rerum vulgarij fragmenta!*)—
neținând seama de multipla sa activitate
de erudit, filosof, mistic, politician, etc.,
acest poet tânguitor pe care o opinie
greșită mi-l înfățișa veșnic ocupat toată
viața să cânte și să plângă o femeie ; îmi
deștepta o neînvingătoare antipatie.

Aceasta în ceea ce privește omul. Întru-
cât privește opera, în afară de acele a-
numite sonete și canzoane ce se impuseră
atenției mele (și admirației mele !) prin
frumusețea lor nemuritoare și pe care le-
știam pe dinafară, puțin din antipatia pen-
tru imitatorii săi italieni și spanioli se
revărșă asupra operii însăși a poetului. Se
poate spune că patru secole de poezie li-
rică italiană au fost întunecate de umbra
aruncată de lumina *Canzonierului*. În
chip deosebit și neîntrerupt s'a imitat pe
Petrarca în tot decursul *quattrocentului*
cinquecentului, *seicentului* și *settecentu-
lui* (Secolele 15-lea, 16-lea, 17-lea, 18-lea).
În *quattrocento* dela Lorenzo dei Medici
și *Boiardo* și de cam toți ceilalți poeți cu
un plus de infiltrație a dulcelui stil nou
și a poeziei populare.

În *cinquecento* dela Bembo la Caro, la
Tasso însuși cu acea doză de căutată și
artificială eleganță adăogată de Bembo ;
în *Seicento*, dând preponderența acelor
jocuri de cuvinte (*Laura=Laura ; Laura:
lauro*) și acelor accente factice ale versu-
rilor mai puțin spontane ale lui Petrarca
care fură prima rădăcină a *marinismului*
în Italia a *prețiosismului* în Franța, a
gongorismului în Spania și a *enfuișmului*
în Anglia ; în *Settecento* punând în relief
elementul arcaic al vieții simple dela
țară opusă vieții artificiale dela oraș și
din saloane ; până și'n *ottocento* în influ-
ența covârșitoare pe care o avu Petrarca
(dacă nu în altceva, în metru și rimă) ; asu-
pra lui Leopardi, a cărui canzonă nu e
altceva decât evoluția canzonei petrar-
chești. Asupra influenței lui Petrarca a-

R. IOSIF : IN DOBROGEOA, — Monotip

R. IOSIF : BALCIU, — Monotip

supra lui Ronsard și asupra poezilor Pleiadei nu e nevoie să vă vorbesc. Mă mulțumesc a vă trimite la frumoasele pagini (231 și urm.) asupra lui Ronsard imitateur și asupra lui Du Bellay petrarchiste (p. 296 și urm.) scrise de E. Faguet în al său 16-ème Siècle (Paris, Soc. fr. d'imprimerie, fără dată). Intrucât privește literatura spaniolă, se poate spune că timp îndelungat petrarchismul (în deosebi în forma imitată de Bembo) a năbușit orice încercare de originalitate. În România avem în Asachi un petrarchist autentic în forma întârziată a Arcadie secolului al 18-lea în sânul căreia scrise versuri cu numele de Alviro Dacico; autentic până 'ntr'atâta, încât petrarchismul său avu o înrăurire asupra vieții sale, asupra concepției petrarchești a dragostei sale pentru Bianca Mileșu transformată în limba-jul Arcadie în Leuca (Lefca).

Toate aceste motive și mai ales cea notă de nesinceritate, de literat pur, de om de cabinet de studiu străin de viață, de cisclator neobosit al versurilor sale de dragoste (prea frivolă ocupație pentru a absorbi toată viața unui om!) și în sfârșit de recunoscător sgârbit al măreției lui Dante, a cărui Comedie voia să facă a crede pe Boccaccio că nu o citise niciodată; toate aceste motive mă făceau să nu hrănesc prea mare simpatie pentru Petrarca

Dar când am studiat mai de aproape toată producția (și cea latină) a poetului nostru, când îmi dădui seama că nici Canzonierul nici dragostea pentru Laura nu reprezentau în viața lui spirituală decât un fragment căruia însuși poetul nu dăduse prea mare importanță, când îmi dădui seama că în poezie inspirația nu e totul și că sinceritatea poetică nu are nimic a face cu sinceritatea bietplui om obișnuit de toate zilele de oarece sunt două lumi esențial deosebite și adesea chiar opuse între ele, când în sfârșit cetii un frumos sonet al lui Carducci, care, mai mult decât orice critică îmi desvăluie acel sentiment de pace melancolică și de învioreare senină și idilică în care consistă esența cea mai pură a poeziei petrarchești; atunci mă'ntrorsei la Petrarca cu alt suflet inițiat în atmosfera poetică a canzo-

nicului și scrisei și eu deasupra volumului nemuritor versurile carducciane:

Messer Francesco, a voi PER PACE IO VEGNO!

Cu un sentiment deci de dulce și poetică melancolie în acest an, când (la 16 Aprilie, Franța și Italia au sărbătorit la Vaucluse (nu la Avignon) pentru că primăria socialistă s'a opus) cinci sute de ani dela acel 6 Aprilie 1327 când pentru întâia oară Madonna Laura de Caumont (nu De Sade!) se'nfățișă ochilor îndrăgostiți ai lui Messer Francesco, deschid în fața Domniilor Voastre volumul versurilor sale care după cinci sute de ani, fac să răsune încă în lumea poeziei, numele frumoasei franceze; pentru a vă citi și a vă comenta melodiioasa canzonă, ce am ales să exprim, în aceste cununi de capodopere geniul poeziei lirice petrarchești. Dar mai întâi, de oarece suntem pe pământ românesc și latin cred că nu pot mai bine comemora pe Francesco Petrarca decât citindu-vă un sonet tradus de acel mare cunoscător și îndrăgostit al Italiei, care a fost Gheorghe Asachi:

Ferice flori și ierburi tinerele
Ce, primblând vă atinge multe oare
Pasul cel lin frumoasei Doamne mele,
In voi tipărind urmele ușoare;

Câmpie ce ascuți dulce cuvintele
O vioare de Amor mirositoare,
Păduri anase ce cu verzi umbrele
Făceți plăcute ascunsuri și răcoare;

Limpede apa dintre munți născută
Ce ochi uzi, și blânde a sale fețe
Care eu al lor har te împrumută.

De voi ferice despr'a ei frumsețe!
Nu-i stâncă ce duioasă am făcută
De a arde al meu dor să nu s'învețe.

RAMIRO ORTIZ

Jean Richepin, de curând decedatul, nu era de loc un prieten al limbei engleze, pe care o numea tare și nearmenică. În antipația sa mergea așa de departe încât odată a declarat într'o societate, că un poet adevărat nu a putut să se folosească vreodată de limba engleză. Evident că aceste cuvinte au provocat indignarea unui englez, care dădea ca exemplu pe Shakespeare.

— Shakespeare, murmură Richepin, trebuie să dărâm o legendă, care a indus lumea în eroare, de atâta vreme. Shakespeare al d-voastră nu era englez, era francez.

— Evident, e numai o glumă?

— De loc! El se numește Jaques Pierre și englezii și l-au apropiat numai masacrând în mod barbar, cele două nume!

D. Radu D. Rosetti în „Instantanee” povestește următoarea anecdotă.

Cică regele Italiei se plimba zilele trecute, cu Mussolini prin grădina palatului din Roma. La un moment dat, îi cade Majestății Sale batista.

Cum se și cuvenea, Mussolini i-o ridică.

— Mulțumesc, zise regele afectuos.

Și după o pauză:

— Îți mulțumesc din inimă, Mussolini dragă.

La a treia mulțumire, Ducele întrebă nedumerit:

— De ce atâtea mulțumiri Majestate, pentru un lucru așa de mic, ca ridicarea unei batiste?

— Fiindcă e singurul lucru în care îmi dai voce să-mi bag nasul! răspunse spiritual Victor Emmanuel al II-lea, iubitului său președinte de consiliu.

Cousin întâlni, într'o zi, pe Aurelien Scholl, celebrul ziarist, înconjurat de o societate veselă. Prezentări. Conversația se leagă și Cousin zice cu tonul său brusc:

— Nu iubesc spiritul, domnule.

— O știu maestre, răspunse Scholl surâzând, v'am citit operele.

Îmbătrânind, Scholl spunea melancolic lui Henri Rochefort:

— E dezastruos. Incepând dela patruzeci de ani, anii nu mai sunt decât șase luni. Și dela cincizeci și cinci ani numai sunt decât șase săptămâni!

RUD. A. KNAPP

Două portrete

Scrisoarea nu purta ca semnătură de cât o inițială, un „T”, minuscul și acela, ca și cum persoana pe care venea s'o reprezintă, se temuse că divulgă și așa prea mult dintr'însa.

Pictorul Georgian stătea în fața acelei „T” ca în fața unui fost cunoscut, uitat cu totul, și care nu-și dă osteneală să se orienteze. Cele zece rânduri, pe cari litera „T” le semna, nu-l orientau într'adevăr de loc.

O scrisoare de femeie. Putea oare să-și reamintească toate felurilele scrisuri — jambagele distanțate sau îngheșuite, aristocratice sau burgheze, simple sau inflammate — ale tuturor femeilor cu care ținuse corespondență? Apoi, întrebarea necunoscutăi cădea în mijlocul preocupărilor lui cu o notă de ridicol:

„Ai voi să recitești două scrisori adresate mie de d-ta acum mulți, mulți ani?”

Georgian ridică din umeri dar își stăpâni exclamația de nepăsare. Omul care adusese plicul, un bătrân cu trupul mic și ghemuit ca de copil rachitic, aștepta la ușă. Mai mult dormita pe picioare și într'o poziție nu destul de respectuoasă: înca amândouă mâinile în buzunări.

Trebue să dea un răspuns?

Bătrânul își îndreptă gâtul:

— Trebuie să-mi spuneți numai dacă răspunsul e da sau nu.

Li era egal. Totuși simți că i-ar părea rău mai târziu dacă reteza acum, cu un nu nepăsător, urmarea la întâmplarea aceea.

Când omul de la ușă auzi da!, scoase repede mâna din buzunarul drept și întinse lui Georgian un plic roz fără adresă. Pictorul avu impresia că spunând „nu”, ar fi primit altceva din mâna care rămăsese nemșcată în buzunarul stâng. Omulețul devenia astfel o cutie cu surprize, jocul la care nu pierzi niciodată, dar îți rămâne curiozitatea și amărăciunea că poate nu ți-a căzut partea cea mai bună.

Omul plecase. Georgian se întoarse la birou și luă cuțitul de os ca să fac plicul, pregătindu-se pentru mirosul acela de lucru vechi și de floare uscată pe care-l capătă hârtiile șezute mult timp într'un saltar parfumat cu sachet-uri estive.

Două scrisori, de loc îngălbenite, cu cerneala proaspătă pe ele, dar erau într'adevăr scrisori de demult trimise de el și copiate acum de aceeași mână care semnase tremurător „T”.

Titii, Tana, Tațiana, Tori, și altele... căreia îi aparținea misteriosul „T”, prudent încă după atâția ani?

Cum să te orientezi două o scrisoare de dragoste? Pe toate patru paginile celor două foi veline se repetau aceleași jurăminte, aceleași adjective înflorate la superlativ în jurul verbului „te iubesc”, așa cum le înflora de trezeci și mai bine de ani, chiar și acum, mai rar însă, mai șterse, uzate de atâta întrebuintare.

Georgian trecu prin ele disrut, fără de nici o emoție. Oarecare curiozitate... Pentru ce îi trimisese necunoscuta scrisorile ale căror originale le păstra?

Zămbi, încruntându-se în același timp. Mai primise odată în viața lui o asemenea misiivă. Nu-i era destinată și o interceptase la timp. Își amintea totdeauna cu neplăcere de afacerea aceea, una din puținele care-i lăsase scrupule. În orice caz, n'avea rost să se repete acum când era văduv, când se afla chiar în unul din acele răstimpuri fără vre-o legătură sentimentală, rare răstimpuri la care as-

pirau toată vremea tinereții lui, vesnic complicată cu femei de toate rangurile și de toate vârstele, aspirase la eliminarea lor, măcar în răstimpuri, cu tot ce era în el puterea unei alte ființe pe care o purta în trup, disprețuitoare de acel trup, și care era numai dor de muncă și de desăvârșire a artei lui.

De câțiva timp, de când Georgian se rotia în jurul vârstei de cincizeci de ani, răstimpurile deveniră de la sine mai dese și țineau mai mult. Totuși, pe ființa cea disprețuitoare n'o simțea ca mai înainte triumfând obraznic asupra celeilalte. Era deasupra amândorura obșcaltă anilor, deși el n'o înțelegea astfel și nici n'ar fi consimțit s'o recunoască.

Se întoarse la scrisori, alunecându-și iar ochii pe ele, cu un început de encervare. În sfârșit o frază îl lămurii: „Cele șase săptămâni pe cari le-am petrecut în Cosmești...”

Fusese în Cosmești numai odată, acum vreo douăzeci și cinci de ani. Un nume îi aduse îndată cu el toate amintirile.

Tina...

El căuta pe-atunci un model pentru un tablou pe care-l purta în gând de mult: **Blândețe**. Nu-și închipuise că va găsi modelul într'un sat unde venise pentru două zile cu oarecari afaceri de familie. Rămăsese o lună și jumătate ca să picteze pânza acolo, deoarece „modelul” avea o situație stabilă. Soțul, care era arendașul moșiei, admisesese îndată rugămintea artistului, curios să vadă ce tablou ar putea eși dintr'o ființă slăbuță și stearsă cum își judeca nevasta, scuzându-se pe sine că-i prefera țărăncile cu pulpe groase.

Arendașul primise repede. Tina se hotărîse mai greu, și atunci chiar, în silă, numai fiindcă epuizase, lajă de nedume-

rirea soțului, toate motivele de împotrivire.

Dar el, s'a gândit oare de la început să urmărească ceva mai mult decât un tablou de succes? Cu „modelele” vorbea totdeauna puțin în timpul lucrului: „Capul mai sus... expresia, te rog... nu vorbi...” Abia când tabloul ajungea pe sfârșite, pictorul descoperia că nu pictează după o statuie.

Cu tina, descoperirea fusese o fermecătoare revelație. Ciudat! Pe cât de greu o căpătase ca model, pe atât de ușor o culdesese ca femeie. Parcă, în consimțământul de al poza, se cuprinseseră dela început, în gândul ei, și consecințele.

Și-o amintea așa cum rămăsese fixată în ulei. Dar de făptura ei vie nu păstra o amintire precisă. Doar atât: că femeia aceea pasivă și supusă nu ghimcea cu dragostea, Ea nu-i cerea s'o răpească așa cum cer toate, rătăcând, ei simțea că și-ar păși bucurii pentru el și casă și copii, și avere...

Atunci, se grăbise să plece. De altfel, exaltarea îi scăzuse după o săptămână. Pentru o dragoste câmpenească, sacrificase și așa prea mult timp. Plecuse, adică terminase. La mai scris vreo două luni câte-va scrisori în care-și reînnoia jurămintele. Politeță, desigur, dar pe lângă asta, era la el o obsesie să prelungescă măcar în inima celuiilalt dragostea care fugea așa ușor dintr'a lui.

Douăzeci și cinci de ani, adunați cu 25 sau 24 de atunci, făceau din Tina o femeie peste care se cobora blestemul anilor. Poate că nu... Întâlnia doar destul de des, în lume, femei cari la vârsta asta evoluau încă în atmosfera de dragoste în care trăiseră. Așa trebuie să fie și aceea care avusese gândul să-și aminte venirea prin două vechi scrisori de dragoste.

Le luă din nou să le recitească, dar nu ca să-și reamintească vechia legă-

AUREL CIUPE: „DOMNUL MARCHINI” (Salonul Oficial)

Pentru o dispărțire

În gară scurt și trist inimi se înțeleg
Nepăsătoare ceasuri trec rar, apăsate, rece
Și ultimele clipe ca pe flori, le culeg.
Măinile își dau drumul să rămână, să plece
Și fiecare simte că-i mut și neîntreg.

Al flacărilor semn albastru s'a șters de noapte ; de acum
Te pierd de tot printre călătorii mulți
Adio îți strig și mă așez
Dar ai început să fii pe drum
Te uit de acum.
Oceane largi, adâncă lume
După ce te vor îmbrățișa
Într'un oraș al cărui nume
E greu de spus, te vor înștrăina
Cu taine noi, între oameni schimbăți
Vorbind ce n'am să înțeleg niciodată.
În graiul meu se spune minunată
Patima voinică și dragostea între frați.

A fluierat... Uși, ai plecat
Spre nave cu pieptul lat
Ce se'nsoțesc cu a valurilor turmă
Pe drumul unde pasu-i fără urmă.

Acum a căzut zarea goală peste toată
Serpuirea neagră ce te târăște 'n lume oftând.
M'am întors la mine : ochii i-am găsit plângând.
Gura de sărutări ce n'am dat, ardea vinovată.
Cât de singuri eram, fiecare din gloată.

FLORICA MUMCIANU

tură. Începea să-i cuprindă mintea, cu o plăcere și'n alte dați încercată, jocul de supoziii al aceluia „va urma” care îl emoționa totdeauna mai mult decât clipa trecută.

*

A fost o cochetație calculată din partea lui ca s'o primească în atelier, lucrând sau prefăcându-se că lucrează la o pânză aproape isprăvită.

Servitoarea anunțase, cu tonul ei autoritar de slujnică, de văduv :

— Doamna Vernescu.

Georgian se sculă repede, dar își pierde pe loc elanul. În cadrul negru al ușii, o femeie în doliu-mică, cu părul alb, zâmbea șters, un zâmbet umil care se potrivea bine de altfel cu obrazul ei trecut și slab, cu îmbrăcămintea de provincială demodată, cu silueta îngroșată mult peste limita îngăduită unei femei de astăzi.

Până să rostescă fraza de bună-venire, pictorul avu o ezitare perceptibilă pe care vizitatoarea o interpretează greșit :

— Vă deranjez.

— Nu. Pofțiți.

— M'am anunțat...

— Tocmai. Șezi, te rog.

Acum îi părea rău că n'o primise în salonaș. În atelier era atâta lumină ! Salonașul n'avea decât o fereastră mică și aceea cu storul totdeauna tras. Acum, aproape nu-i venea să-și ridice ochii de pe masă, deși era sigur că nu riscă să audă un cuvânt nepotrivit dela femeia aceea cu înfățișare convenabilă și care lăsa cu atâta nepăsare să o cuprindă bătrânețea venită prea iute și o accentua chiar.

Poate venise cu o cerere de bani...

Doamna Vernescu începuse a povesti cu graba celor care au un singur lucru de spus, dar se tem să-l spuie și-l ascund în dosul frazelor prea multe.

Soful îi murise de șase luni. Copiii,

doi băieți, două fete, erau așezați pe la casele lor, departe. Ea rămăsese singură și venise să stea în București. Își cumpărase o casuță...

Vasăzică nu se afla în lipsă de bani. Ea vorbea, și Georgian se gândea, la tabloul pe care-l pictase la Cosmești și care-și păstra și acum întreaga frumusețe pe peretele muzeului de artă care-l cumpărase. Dumnezeu, cum îngăduia El să i se deformeze operele ?

Ascultă distrat povestirile femeii în doliu, cu obișnuința omului de lume care știe să rostescă la timpul potrivit un răspuns, o exclamație, un îndemn pentru vorbitor ca să continue. Dar îi venea s'o întrerupă cu lacrimi în glas :

Așa, dumneata ești ? Tina, tu ești ?

...Era singură. Se nimerise să găsească casă în același cartier și, de șase luni de când trecea pe strada asta, ridică ochii spre apartamentul pictorului cu dorința de a intra. Nu era sigură însă că el își mai aduce aminte. Chiar și pentru ea, care trăise altfel, fără înfățișări, o viață de griji, mărunte, era prea mult timp de-atunci... Se dusese să vadă tabloul la muzeu. Pictorul îi mai revăzuse ?

Dar mai avea oare ceva comun bătrânețea asta și portretul pictat ?

Da ! Privind-o mai mult, începea să aleagă din figura ei trăsăturile cele vechi, una câte una, ca pe niște lucruri pierdute. Tăietura lungă a ochilor, arcul buzelor, nasul drept... Toate împreună nu mai compuneau frumusețea ispititoare de altădată, și totuși, silindu-se să uite cum fuseseră, ochiul său de pictor descoperea în ele ceva mai prețios : o patimă delicată de noblețe, ca și cum, ani de-a rândul trecuse deasupra lor ceva greu care le subțiasse : timpul bincințeles, dar unit cu vre-o iubire mare, sau poate o suferință, ceeace, la urmă, e tot una.

Cu încetul începea să aleagă și din istorisirile ei, motivul care-o adusese. Era singură și izolată de ai săi. O ființă numai nu-i era străină în orașul acela străin. Ea vorbea ca în trecut, nu cerea nimic doar, însă era prea naivă și prea puțin deprinsă cu lumea ca să nu-și dea pe față tot gândul.

Iar fi făcut bine câteva ceasuri pe săptămână petrecute în tovărășia unui prieten, istorisind de toate, în după-amiezile lungi, în fata unor cești de cafea neagră. Pentru luna de dragoste de atunci, din a cărui fericire ea, în spaima și'n rușinea greșelii, gustase prea puțin, și pentru ceeace el îi lăsase în urmă, sau îi furase, — ea cerea acum un fel de mulțumire, o compensație...

Să rupă din timpul lui atât de scurt câte-va ceasuri pe săptămână ? Din timpul rezervat distracțiilor ? Din cel petrecut în lume ? sau din timpul lucrului ?

Ea nici nu-și dădea seama că el nu îmbătrânise odată cu ea. Dar cine era mai în pagubă ? Ea părea atât de mulțumită așa cum se găsea. Tinerețea, care abdicase cu voință, făcuse loc unei bătrâneți duioase și senine care se citea cu plăcere și admirație pe chip. De câte ori dorise Georgian să picteze un cap frumos de bătrână, o „Mamă bună”... Atât de greu se găsesc asemenea modele printre femeile care pozează cu plăta ! Mai toate ajung la vârsta asta cu figura aspră și înrăită de câte necazuri le-au ciuruit viața !

Da, putea să-i dea câte-va ceasuri din timpul lucrului... Se sculă, fără să mai întrebe, pregăti pe chevalet o pânză nouă. Luă pensule în mână și zâmbi, micșorându-și ochii :

— Vrei ? Ca atunci...

Ea nu înțelese nimaidecât. Iar pe urmă, înțelese prea bine. Nu răspuns îndată. O clipă, ținu în ochii închiși amintirea sedințelor tăcute și obositoare : Capul mai sus... expresia... nu vorbi, te rog... O altă clipă, trăi anii următori, mulți, mulți, cât i se păruse că ar fi cea mai mare fericire să se mai întoarcă odată obositoarele sedințe...

Pleoapele i se strângeau, contractate de gândul că și acum, tot ea era aceea care trebuie să dea...

A fost, de altfel, o împotrivire foarte scurtă. Deschise din nou ochii, și când pictorul întrebă, ceva mai puțin sigur : „Începem ?”, ea era gata, și avea întocmai zâmbetul de renunțare nesilită pe care-l cerea portretul, zâmbetul sublim cu care se sacrifică mereu o „Mamă bună”.

ALICE GABRIELESCU

Floarea lui Sânzien

— Urmare —

TANȚARUL MĂRĂCINE

Ce zici ?...

(aparte)

M'aminciună străinul !... Da-mi pare cunoscut !

ZEFIR

Oh !... M'ăși vrea om acuma, să vă strivesc pe lut !
...Spre floarea mea... Oh ! găze, oh !... găze blestamate !
Vași face praf și pulberi...

TANȚARUL MĂRĂCINE

Ce tot îndrugi stimate ?

Sâuzien porui cu oastea...

ZEFIR

...Când mi-o cădea în mână !...
(Peștera se luminează de un fulger)

CRIVAȚUL (din peșteră)

Ii vom curma noi, frate,
Dă-mi drumul și m'ajută, — să-ți viu în ajutor !

TANȚARUL MĂRĂCINE (cătând pe cer)

A fulgerat, — și uite : Nu este pic de nor !

ZEFIR

O, Doamne ! Dă-mi putere și pumnii mi-i ridică
Să cadă ca o ghioacă !...

TANȚARUL MĂRĂCINE (aparte)

...Imi pare că mi-e frică !...

ZEFIR

O ! Doamne !... și trupul ăsta nevolnic și cucernic
Tu urcă toată vlaga pământului puternic
Și sue toată seva ce gâlgăie în corni
Și'n loc de sânge, fier, în vine să îmi torni !
(abătut)
Ah !... Cui să-i cer povața ? De mama mi-este frică,
Și sfatul primăverii... Dar Primăvara-i mică
Și proastă, ca o rază... ca bobul de polen !
Ce să mă fac ? Mă doare !... Urăsc pe Sânzien !
(peștera se luminează din nou)

CRIVAȚUL

De ce să fugi de mine ? De-un frate mai ales ?
O mână frăținească la el găsești ades.
Un zâmbet, o povață, sau un cuvânt de miere.
De nu mă'nșel, Zefire, și-i sufletul durere...
(Zefir pleacă abătut, capul)

TANȚARUL MĂRĂCINE (curajos)

O, Sânzien al nostru !... Porni nebun spre ea.
I-așa frumos, că plânsul în ochii lui i-o stea...
Suspiniu-i este cântec, și zâmbet e măhnirea
Iubita ta-i e dragă, și-i tânăr ca iubirea !
Dormi o noapte'n crinul cu stratul de polen
Care, rămas în țara voivodului, l'așteaptă...
De dreaptă-i iubirea și fapta de-i e dreaptă,
S'o'ntoarcă iar, cu dansa...

ZEFIR

Urăsc pe Sânzien !

CRIVAȚUL (tunând, din peșteră)

...Și nu îl sfarmi zefire pe-acest cutezător
Ce-ți calcă-acuma țara spre floarea florilor ?
Și oastea lui pitică n'o frângi sub un călcâi ?
Și lași să aibă floarea un fără-căpătâi ?...

ZEFIR (naiv)

Nu pot să fac nimica. Nu pot să frâng un ram,
Putere, pentru un mugur ca să-l omor nu am.
Prin degete îmi scapă și lujerul plăpând,
De'ndoi un fir de iarbă, se'ndreaptă iar, răsând,
Ba chiar furnica mică în seamă nu mă bagă
Și cum să pot să birui oștirea lui întreagă ?...

CRIVAȚUL

O dac'ăși fi în locu-ți, fărămă de fărămă
Ar rămânea pe urma acelu ce sărâmă !
Cât fi-ar clipi o geană, un colb ar fi din toți
Și răsturnat, pământul ar tremura...

ZEFIR (surprins)

...Cum poți ?

Poți tu să-i birui oastea ?...

CRIVAȚUL

Ți-o spulber în omăt !

ZEFIR

Fărămă de fărămă ?

CRIVAȚUL (crescând)

Dă-mi drumul să-ți arăt !

ZEFIR (cu bucurie)

Și ai să faci, tu, frate, acestea ?

CRIVAȚUL

Nu mă crezi ?

ZEFIR

Mă vei scăpa de flutur ?

CRIVAȚUL (cumplit)

Dă-mi drumul ca să vezi
...Dar până atunci, Zefire, din răsufierea mea
Stârni-oi vânturile... și ele s'ar sbătea
Pe cer, nălțând în slavă din mare, apa Mării
Și-or împânzi de ploaie păenjenişul zării...
Și iată : taie-un fulger lumina nopții... altul...
(fulgeră)
Un hubuit de ploie'nfioară tot înaltul !
(Zarea se întunecă. Frunzișul se face negru-verzui.
Plouă departe. După puțin, totul se liniștește. Un nor trece
în fund, apoi dispare).

TANȚARUL MAR.

O, Doamne ! Ai de mine un strop de îndurare !
S'a dus... Mă'ntorc spre casă ! M'am săturat de floare !
(Lăcusta și greerul bătrân vin din fund)

LACUSTA

Ce tot îmi spui de ploască. Ia uite colo, plouă...

GREERUL BATRAN —

Hm ! Numai apă chioară !... Mă frânge setca'n două...
(bea din ploască)

TANȚARUL (îmbrățișând pe greier)

Cum ai pornit la cale, lăsându-ți cheful ?...

(Va urma)

N. MILCU și RADU GYR

Scrisori necitite

Fragment de roman

— Mă torturez trupește, și ador cu misticism cu patimă. — spunea Lilia.

— Cu manie! — îi răspuse Sonia.

Dacă Petru este așa de inteligent, cum pretinzi tu, de ce nu-și dă seama, că felul cum te chinuiești, îți poate primejdi sănătatea.

El nu judecă, în primul rând, ca doctor?

— De unde știi, că nu judecă? Neli-niștea mea, care e? Țin să știu adevărul.

Țiu să mă iubiască Petru, nu să se distreze cu mine.

Pentru distracții... pot fi alte femei... și... alți bărbați.

— Câtă deosebire, între tine, și Letiția!

— Când ai întâlnit-o?

— Azi, dimineață... Era, ca în totdeauna, mirobolantă. Cu atitudinile de regină, cobora dintr'un automobil.

Mai mult o face pe ușuratică, decât e, în adevăr. Își iubeste mult arta. Munceste

— Ține la Narcis?

— Aș! Ea, și să țină la cineva.

E amoroasă nu mai de ea însăși.

Va fi multă vreme tânără și pururea fericită.

— Sonio, tocmai tu, să-mi vii cu astfel de filosofie?

— Da, tocmai eu, care știu, cât de fără preț este nebulia sacrificiului.

— Fiindcă te-ai măritat cu un artist, Sonio.

Artiștii -- prin definiție, sunt oameni singuratici și ciudați. Ei caută numai iluzia, și, când iluzia dispare, rămân nedumeriți și nebuni.

— Alta e cauza... răspuse Sonia, cu mult curaj... Eu nu sunt frumoasă ca voi.

Nu sunt regina stupului... sunt o selavă.

— Nu vorbi, așa, Sonio!

— Ba, vorbesc, cu foarte multă liniște. Ascultă. I-am spus Letiției, că ai să te duci pe la ea.

— Ai făcut bine, că i-ai spus. În adevăr, țin s'o văd.

Lilia a pretextat o indispoziție, și l-a chemat.

El a stat puțin, și de câteva ori, s'a uitat la ceas.

„Calvarul meu a început, și-a zis ea, căzând între pernele divanului, după ce a rămas singură.

Nu plângea, dar îi bătea inima precipitat.

Sângele tot îi năvălise la creier, îi ardeau obrazii, și vederea ochilor căpătase o tărie, de parcă, ar fi putut străbate prin pereti și uși.

Pentru întâia oară, casa i-a apărut pustie ca un cavou.

„Toate sunt zadarnice!“

Și salonașul era împodobit cu flori: o seră.

Porta o rochie subțire „havanne“, de-o făetură desăvârșită (El în totdeauna fusese mează havane).

„Nu mai sunt frumoasă, poate?“

Se privi în oglindă.

Părul i se zburlise, cum stătuse culcată.

Fața îi era aprinsă, carnea caldă, gura fierbinte, ochii înfocați. Nările tremurau.

„Sunt frumoasă, totuși!“

Dacă nu ar simți nimic pentru mine, nu ar veni deloc.

De ce, mi-a vorbit vag, insinuând iarăși, același refren: frăgezimea ramurilor, sfințenia picăturii de rouă, limpezimea isvorului?... având aerul că își amintește niște versuri...

N'a simțit el, ce fiori sunt aici?

De ce-l iubese?

Fiindcă mă exasperează?

Inima se atâta ca focul?...

Curios!... În visurile mele nebune, — nu mă văd îmbrățișată de el.

Eu îl prind, eu îl legăn, îi cânt, și îi spun vorbe alintate.

El se futre cu mine în glume, în ta-chinării inteligente, ca și cum întrega lui viață i s'ar închide numai în creier.

Să-l mai chem? N'o să fie și mai rău?

Nu mă otrăvesc eu oare, de bună voce?

Nu-mi duc singură vîpera la inimă?

Dar-pot să lupt? Mai pot abate?...

Cum?

NATALIA NEGRU

Plimbările? N'au nici un înțeles.

O călătorie mai depărtată?...

Nu am puterea.

Nu, nu am puterea!...

Lilia a hotărât să lupte, să lase timpul să treacă, fără a-l mai vedea.

Noapțile îi sunt penibile. A scris lui Dan, chemându-l grabnic la București.

Când își dă seama, că vremea trece zadarnic, și odată cu vremea, că și ea se trece, un vânt pustiu îi străbate prin suflet, și pare a-i înțelege pe acei, cari se sinucid, neavând ce face cu viața.

Când o biruște suferința dorului, scrie — fără a trimite scrisorile.

Le încredințează unui saltar bine încuiat...

I

Ce mare e puterea unui fetiș?...

Mutismul zămbitor al sfinxului, ce zdrobitor e?...

Cum îl întrebăm desuădăjduiți!...

Cum îl cerem, așa cum ceri pustiului cărarea, și întunericului, raza!...

Cum îl îndumnezeim, cu toată

insetarea noastră după oazele cerului!...

Sfinx!...

Făptură de granit, dură și nepăsătoare!...

Cum ne încălzim... cum ne aprindem!...

Cum suferim!...

Cât te iubim!...

II

Nu vrei să abați din drumul tras?...

Nu vrei să răpești clepsidrei un ceas!...

Nu vrei să-mi lași o singură undă a sufletului tău?...

Nici amintirea unei mirezme?...

Nici măcar o petală a vieții tale, cu atâta nebună sete îndrăgostită acum de mine?...

„Roua?... Isvorul?... Ramura“?...

Dar nu cunoști puterea sfințeniei focului?...

Nu știi, ce farmec e în reînnoire, și ce năvalnice sunt isvoarele inimii?

Nu-i roua lacrimii precucurată?...

Și... poți fi atât de tare?

Poți surăde, când eu plâng, poți să adormi, când eu veghez...

Nu te'nfiori când gândurile mele te impresoară?

Și... tot nu vii, când eu, bolnavă de dor,

te vreau, te cer.. te strig?...

III

Gândurile mele te cântă, fiecare ceas

îți trimite un alt ritm, după cum gândul

isvorăște din subteranele suferințelor,

din nonsensul dezamăgirilor...

Un refren mă obsedează și mă doare...

E acel, al clipei întârziate, al depărtării

timpului dintre noi...

Depărtarea care te îmbracă în lumină,

mie îmi trimite umbra.

Inflorești ca trandafirul visului meu, și

mă pierd în flința ta fină, de grație și

frăgezime!...

Ce vrăji oare unda sufletului tău, când

mă pătrunde proaspătă și rece, ca adie-

rea unui început de primăvară?...

Ar fi bine oare, să știi tu, cu ce putere

mă stăpânești?

Ți-ar face măcar plăcere?...

IV

Nimic.. Nimic nu-ți cer!...

Florile mi-s dragi și la locul lor!...

Nu-mi aparțin...

Sunt ale pământului: nu i le culeg!...

Parfumul ajunge și de departe în inima

mea!...

Te port în gând statornic... de plec, de

mă întorc!...

Te amestec printre rândurile cărții pe

care o citesc;

Te simt lângă umărul meu când scriu!...

Răsari lângă icoane, când mă închid,

seara....

Îmi turburi diminețile...

Dar fugi... fugi grabit din toate visurile

mele, și dintr'ale zilei, și dintr'ale

noapții...

Departee...

Rămâi departee...

Așa preferi!...

Rămâi străin... nepăsător... și... tare!...

Adorarea e resemnată...

Tristețea se cerne încet, turburând zările,

și chemând singurătățile...

Și... totuși... gândul nu se astâmpără.

El crede, speră și așteaptă...

Crede în el, speră îndărătnic... se

asteaptă singur!...

Vrea să lumineze, să străluciască, să

placă, să ademenească...

Vrea!...

Este arta un joc?

I. APARENȚA LIBERATOARE A JOCULUI

Cel mai autentic înțelegător al esteticii kantiene n'a fost un filosof, ci un poet: Schiller, care păstrând intangibile, aproape datele estetice ale filosofului de la Koenigsberg, va căuta să le comenteze, să le exemplifice, referindu-se mai ales la elementul formal din seria celor patru antinomii. (Frumosul este o satisfacere dezinteresată, o universalitate fără concept, o finalitate fără scop, o necesitate subiectivă).

Nu vom găsi la Schiller un tratat sistematic de estetică, ci o serie de lucrări, în care autorul pe deoparte chinat de problema frumosului, unul dintre creatorii cărui era el însuși; pe de altă, de marea enigmă a nesecatului puteri creatoare, care era Goethe, până unde el își dădea seamă, că nu va putea să ajungă vre-odată, a încercat să ne lămurască ceva din această uzină creatoare de frumos, spre a putea el însuși să înțeleagă implacabila superioritate a tovarășului său de la Weimar.

În aceste lucrări și în special în „**Scrieri asupra educației estetice a omului**” Schiller, reluând ideea kantiană caută să corecteze unele contradicții din cugetarea marelui filosof și anume, arătându-ne, că prin contemplare noi impunem obiectelor formele apriorice ale spiritului nostru, atunci când ele prin zehl înfățișării lor sunt susceptibile pentru aceasta. Și devin susceptibile atunci când apar ca forme pure și libere, cum va zice mai târziu Schopenhauer fără contingente cu voința noastră, ele însele fiind considerate ca voințe libere prin împrumutarea din partea contemplatorului a unei aparențe, a unei libertăți aparente. Dar urmărindu-l pe Kant, Schiller adaugă că forma astfel încheagată în fața noastră nu se reazăimă pe nici un concept. După Schiller, omul se prezintă cu două coordonate fundamentale: **persoana sa** ca entitate absolută și **starea sa determinată** concretă și contingentă, ca entitate absolută omul reduce multiplicitatea impresiunilor tumultuoase variabile și haotice, care condiționează starea sa contingentă, la unitate.

Cele două condiții ale omului: ca entitate absolută și ca stare contingentă sunt coexistente. Dacă omul ar fi redus numai la condițiunea entității sale în afară de timp, spațiu și cauzalitate ar fi o simplă virtualitate; dacă ar fi redus numai la condițiunea stării sale contingente, atunci omul ar fi câmpul receptiv al tuturor impresiunilor haotice, dispartate, nelegate între ele, ne subordonate unei unități regulatoare și deci nici în-

El nu se ofilește, nu se frânge...
nu moare!...
Si... fără să știi, îl ajuți, îi surâzi...
îi dai viață!...
Isvoarele sufletului sunt misterioase...
se strecoară în taină...
e stranie fecunditatea lor!...

NATALIA NEGRU

tr'un caz nici într-altul nu s'ar putea desprinde unitatea din varietatea înconjurătoare? Aceste două principii sunt deci tot deodată și subordonate și coordonate unul față de celălalt: adică sunt corelative: nu există formă fără materie; și nici materie fără formă.

Când cele două condiții ale ființei omenesti -- Schiller le numește instincte: instinctul sensibil al stării sale contingente și instinctul formal al entității sale absolute -- se găsește într'un echilibru perfect, se limitează reciproc această însemnează că ar fi vorba de un al treilea instinct și anume de acela al jocului, care ar suprima, după cum comentează V. Basch în același timp și tirania lumii exterioare, care se impune în mod necesar simțurilor noastre; și tirania rațiunii, care impune în mod necesar legile sale lumii simțurilor, adică un instinct, care să dea omului libertatea absolută. Obiectul instinctului sensibil ar fi lumea sau viața în genere; obiectul instinctului formal este legea sau forma în genere, obiectul funcțiunii instinctive a jocului ar fi frumosul.

Numai când contemplă frumosul omul este condus de acest instinct al jocului, numai atunci este liber de tot și se poate juca, fiindcă stăpânește deopotrivă și forma și rațiunea echilibrându-l.

Schiller a schimbat prin urmare formula kantiană a acordului între imaginație și înțelegere cu formula armoniei prin joc între instinctul sensibil și cel formal, gratie imaginației și în felul acesta arta sau frumosul în genere devine o materializare a formei pure, sau o unificare prin formă a multiplicității haotice și variabile.

„Prima are ca obiect **realitatea** absolută: omul trebuie să facă din ceea ce nu e decât formă, o lume, să manifeste tot

ceea ce, la ei, este potențial. A doua are ca obiect **formalitatea** absolută: el trebuie să distrugă în el tot ceea ce constituie lumea și să aducă armonie în toate schimbările. Cu alte cuvinte, el trebuie să manifeste în afară tot ceea ce este intern și să dea formă la tot ceea ce e intern... Impulsiunea sensibilă vrea să existe schimbare, timpul să aibă un conținut; impulsiunea formală vrea ca timpul să fie suprimat, să nu mai fie schimbare”. Și atunci o altă impulsiune intervine „în care celelalte două lucrează de comun acord și aceasta este instinctul jocului, care ar avea drept obiect să suprimă timpul în timp, să împacă devenirea cu ființa absolută, schimbarea cu identitatea.

Și Schiller va insista mereu asupra delimitării și continuării prin adâncire a acestei idei, arătând: că obiectul impulsiunii sensibile este **viața** în semnificația sa cea mai largă, acțiune, care îmbrățișează orice existență materială, tot ceea ce se adresează imediat simțurilor; și că obiectul impulsiunii formale este **forma**, noțiune care cuprinde toate calitățile formale ale lucrurilor și toate raporturile lor cu facultățile intelectuale; iar obiectul impulsiunii jocului este **forma vie**, noțiune care indică toate calitățile estetice ale fenomenelor, ceea ce numim **frumosul** în înțelesul său cel mai larg.

„Ar rezulta din această explicație, dacă este una, că frumosul nu se găsește înclis numai în sfera vieții. Un bloc de marmură, deși este și rămâne neînsuflețit, nu însemnează că sub mâna sculptorului sau a arhitectului nu ar putea să devină o formă vie; și cu toate că un om trăiește și are o formă, aceasta nu e suficient spre a fi o formă vie. Pentru aceasta trebuie ca forma sa să fie viață și viața sa formă. Atât timp cât noi nu cugetăm decât forma sa ca este neînsuflețită, o o abstracțiune pură; atât timp cât noi nu simțim de cât viața sa ea este fără formă, e o pură impresiune. Numai atunci când forma trăiește în sentimentul nostru și când viața dobândește o formă în in-

BAILLAYRE AUG.: PORTRETE

(Salonul Oficial)

R. IOSIF: LA CONCERT. — Aquaforte

(telegerea noastră numai atunci omul des- pre care e vorba va fi o formă vie, numai atunci va fi judecat de noi ca frumos“.

Schiller e cel mai autentic adept al ideii kantiene. Dealtfel el însuși mărturiseste: „Iucrul acesta, când declară că fără să căutăm, ca cea mai mare parte a criticilor, definiția ideii frumosului în experiențe izolate și de a face frumosul responsabil de defectele pe care le prezintă omul sub influența sa noi știm din pozitivă, că omul este acela, care transportă asupra frumosului imperfecțiunile individualității sale ce prin propria sa limitare subiectivă îi împiedică fără încetare perfecțiunea și îi scoboară idealul absolut la două forme mărginite în manifestare.

Schiller rămâne totuși în esența lui un idealist ca și Schopenhauer cu care, după cum vom vedea este foarte de aproape înrudit. De fapt locul lui Schiller se găsește în cadrul teoriilor celor patru anti-nomii, pe care le-a redus la una singură schimbându-le conținutul, dar păstrându-i funcțiunea din dialectica teoriei lui Kant.

Pentru Kant forma și materia senzațiilor erau elementele necesare ale cunoașterii în sistemul său metafizic. Din aceste două elemente Schiller alcătuiește o antinomie unică, fiindcă pentru el frumosul leagă împreună aceste două elemente opuse unul altuia și care nu pot niciodată să devie unul. Schiller pleacă de la această antinomie căutând să o rezolve în toată puritatea sa așa ca cele două elemente să se separe limpede, căci altfel zice el, n'ar putea-o rezolva, nu s'ar uni nimic, ci s'ar amesteca totul. Alianța între cele două elemente se face prin absorbirea reciprocă.

„Un lucrul“, zice Schiller, „poate să se raporteze imediat stării noastre sensibile (existența noastră și plăcerea sau durerea noastră): aceasta este constituțiunea fizică a lucrului. El poate să se adreseze înțelegerii noastre și să ne procure o cunoaștere: aceasta este constituțiunea sa logică. El se poate raporta voinței noastre și să fie considerată ca obiect al unei libere alegeri pentru o ființă rațională: aceasta este constituțiunea sa morală. El poate în fine să se raporteze ansamblului facultăților noastre diferite fără să fie luat ca obiect în mod izolat de vreuna din ele.

Libertatea estetică nu se distinge de necesitatea logică a cunoașterii și de necesitatea morală a voinței, de cât cu aceea că legile în virtutea cărora sufletul procedează în această sferă nu sunt prezente sub formă de legi și apoi, fiindcă ele nu întâmpină nici o rezistență, nu au de loc aparența unei constrângerii.

Adevărul prin artă este produsul pur al abstracțiunii a tot ceea ce e material și contingent: este o pură activitate fără amestecul pasivității. Când ne lăsăm cuprinși de plăcerea pe care o procură cunoașterea pură, distingem foarte precis ideea de sentiment. În contemplarea frumosului nu putem suprima această relațiune între idee și sentiment, deci nu ne vom reprezenta, susține Schiller, ideea ca efect al sentimentului sau invers, ci „trebuie să le considerăm în același timp și în mod reciproc drept cauză și efect. În plăcerea pe care o procură cunoașterea, noi distingem fără greutate trecerea dela activitate la pasivitate și observăm clar că prima s'a isprăvit când a doua începe. Dimpotrivă în plăcerea pe care o încercăm în fata frumosului, această succesiune între activitate și pasivitate nu se mai distinge și ideea se confundă atât de definitiv cu sentimentul în cât noi credem că simțim imediat forma. Frumosul este deci, e adevărat, un obiect pentru noi, pentru că reflecția este condițiunea sentimentului pe care îl încercăm, dar el este și o stare a eului nostru, pentru că sentimentul este condițiunea ideii, pe care o avem. Frumosul este deci formă, fără îndoială, fiindcă îl contemplăm, dar este în același timp și viață, pentru că îl simțim. Într'un cuvânt, el este în același timp și starea noastră și actul nostru. În unitatea estetică, este o unitate reală, o substituție mutuală a materiei și a formei, a pasivității și a activității. Prin aceasta se înțelege compatibilitatea celor două naturi și realizarea posibilă a infinitului în finit.

Iată rezolvarea antinomiei unice, cu care a înlocuit pe cele patru ale lui Kant, servindu-se însă de metafizică, nu de estetica lui Kant.

Plotin făcuse același lucru față de Aristotel, dela care luase elementele metafizice le combinase, cu elemente platoniciene și scosese o estetică nouă.

Schiller utilizează și metafizica cunoașterii kantiene și pe cea aristotelică. Aristotel arătase, ca filosof al mișcării, dar

nu în înțelesul de scurgere perpetuă ca la Heraclit și la discipolul acestuia Cratyl, amicul lui Platon, ci în înțelesul de prefacere a existenței ce trece de la posibilitate la rezolvare, dela potențialitate la actualitate, adică de la materie la formă. Atât timp cât materia rămâne nudă, fără formă și nedeterminată, ne găsim în fața unei supreme abstracțiuni învăluite într'o noapte de nepătruns pentru mintea noastră, dimpotrivă când materia prinde formă, adică atunci când șure pildă, raționez, cunoașterea mea se mișcă prin rețeaua ideilor și nu-și găsește împlinirea de cât în actul final, cu care surprinde adevărul. În acest moment activitatea încețoază și plăcerea mea este un act imobil. Această imobilitate a actului, adică repauzul formal nu însemnează inerție sau inacțiune ci plenitudine și desăvârșire a acțiunii în care tendința, sau efortul nu mai există. Scopul a fost atins. Ființa imperfectă este aceea care se găsește în mod incomplet în act și care închide în ea potențialități neactualizate; ființa perfectă este aceea care se află la capătul unei potențialități adică în actualizare, care poate deveni însă momentul inițial al unei alte serii potențiale. Cu alte cuvinte în momentul pătrunderii prin cunoaștere, materia înformă a dobândit forma maximă, fiindcă materia fără formă este icognoscibilă. Forma maximă ar fi o actualizare pasivă, fiindcă efortul a încetat: forma minimă a materiei ar fi o actualizare activă, fiindcă efortul pătrunderii ne mâna neincetată.

Schiller va extrage de-aici elementele pe care le va alătura cu teoria cunoașterii kantiene spre a obține prin joce o teorie estetică.

„Atât timp cât omul, în prima sa stare fizică se mărginește a primi în mod pasiv impresiunile lumii materiale, adică a simți, el e încă în mod complet identificat cu sine însuși, și tocmai fiindcă nu e încă de cât lume, nu va exista lumea pentru el. (Kant). Numai când în starea sa estetică, el proiectează în afară această lume nouă și o contemplă, personalitatea sa se distinge de univers și o lume nouă îi va răsuși, tocmai, fiindcă a încetat de a face una cu ea (Schiller). Necesitatea naturii, care în stare de pură senzație, guverna singură pe om, abdică în starea de reflecțiune: simțurile de odată se bucură de pace, timpul însuși, acest etern alergător, se oprește, atunci când se reunesc razele împrăștiate ale conștiinței și o imagine a infinitului. Forma se reflectează pe fondul pieritor (Aristotel). De cum se face ziua în om, noaptea este zvârlită în afară; de îndată ce calmul își face loc în sufletul său, furtuna se potolește și în univers, și forțele rivale ale naturii găsesc repauzul între limite permanente (Schiller și Aristotel). Atât timp cât omul dă formă materiei, rămâne invulnerabil în acțiunea sa... căci frumosul este ajuns trecând imediat dela viața materială la forma pură și la obiectul pur (Schiller).

Acord între materie și formă la Aristotel pentru cunoașterea în genere; între imaginație și înțelegere la Kant, pentru contemplarea estetică, sau între materie și forma senzației pentru cunoașterea în genere și între instinctul sensibil și cel formal la Schiller, pentru obținerea stării estetice numai, nu sunt de cât diferite fațete ale aceluiași idei. Funcțiunea acestui conținut era metafizică la Aristotel, estetică sau logică la Kant

și numai estetică la Schiller prin intervenirea mai ales a conceptului jocului care să specifice această cunoaștere a unei aparențe, în care funcțiunile noastre sufletești să fie în echilibru scăpând de jugul unei realități pentru care facultățile noastre nu pot rămâne în echilibru. Aparența aceasta este frumosul. Plăcerea pe care o simțim în fața aparenței este stărnită de joc. Jocul pentru Schiller însemnează deci libertate supremă pentru facultățile noastre, libertate pe care nu o încercăm decât în fața aparenței, adică a propriei noastre creațiuni.

În felul acesta Schiller a încercat rezolvarea apriorismului kantian.

Forma și materia se pot echilibra nu în realitate, ci într-o aparență, de aceea Schiller crede că nu poate exista decât frumosul artistic; frumosul natural e imposibil grație lipsei acestei aparențe. O astfel de aparență spre a fi estetică trebuie să nu o confundăm cu realitatea și cu adevărul. Când dăm valoare aparenței estetice nu putem să atingem adevărul fiindcă totul nu e decât joc, pe când dacă luăm o aparență drept realitate, atunci totul nu e decât eroare. Cu cât omul va putea să se oprească mai mult în fața aparenței pure creată de el în mijlocul realității, dar deosebită de ea, cu atât caracterul estetic al jocului se va pronunța mai mult. Negreșit că această aparență estetică sau frumoasă aparență cum o numește Schiller, are limite, dar înăuntrul acestor limite omul se poate juca, ca fiindă pur perceptivă, reunind ceea ce natura a separat și să separe ceea ce natura a reunit spre a-și hrăni astfel tendința formală către libertate.

„În mijlocul imperiului formidabil al forțelor și al imperiului sacru al legilor, impulsivitatea estetică formală, susține Schiller, crează pe nesimțite un al treilea și vesel imperiu, acel al jocului și al aparenței, în care omul este liberat de cătușele tuturor relațiilor și ușurat de tot ceea ce se numește constrângere atât din punct de vedere fizic cât și moral”. Spencer, K. Lange, K. Groos și F. Nietzsche între alții vor ajusta mereu această formulă kantiano-aristotelică, căreia Schiller i-a precizat funcțiunea estetică.

Deși estetica schilleriană umple toate golurile ideatiunii estetice a lui Kant, reducându-i antinomii în mod exclusiv la una singură, sprijinindu-se pe conceptul jocului, care la Kant e mai mult o podoață de stil, totuși această construcție masivă, care sustine și formalismul herbartian și ludismul moedrn de mai târziu, nu se poate împăca în totul cu realitatea. Schiller a căutat mereu să delimiteze jocul în genere de jocul estetic, dar nu ne vorbește decât de jocul de cărți mai ales, față de jocul creațiunii estetice. El scapă din vedere aproape **jocul copiilor**, care înfrunchează tot o aparență distinsă de realitate. Echilibrul forțelor subiective și obiective, forma și materia să ajungă în acordul suprem la toți copiii, iar la oamenii maturi numai câte odată?

(Va urma)

SCARLAT STRUTEANU

MENTIUNI CRITICE

EMANOIL BUCUȚA: Fuga lui Șefki, roman; editura „Cartea Românească”.

Carierea literară a d-lui Emanoil Bucuța aparține eflorescenței scriitoricești de după război. Răstimpul care a văzut statornicindu-se faima de romancier a d-lui Liviu Rebreanu, a cunoscut odată cu decadența (căci și stagnările sunt regresive) unora dintre „maestrii” prozei românești, nenumărate forțe tinere a căror surprinzătoare putere de creație ca și debitul producției lor, au împlinit cu vârf și înălțat golurile pe cari o dulce dezertune a „maestrilor” le-ar fi putut pricinui literelor românești. Proza românească căreia îi sacrifică neîntrerupt scriitorii, și mai în vârstă și mai tineri, dela Mihail Sadoveanu și Hortensia Papadat-Bengescu până la Ionel Teodoreanu și Gib Mihăescu n'are ce să regrete dintr'un trecut pe care în atâtea privințe îl onorează întrecându-l.

Și totuși nu vom greși dacă în rândurile de pe acum numeroase ale tinerilor noștri prozatori, vom face un loc aparte scriutului, mai corect carierei literare a d-lui Emanoil Bucuța. Ea aliază daruri excepționale cu o stăruință neobosită și face dintr'un scriitor variat și fecund un adevărat mesager al culturii. Lucrurile însă, ce s'ar putea spune despre latura aceasta a activității d-lui Emanoil Bucuța ne-ar duce prea departe și în orice caz pe drumurile nesigure ale acelei, oricât de bine-intenționată, însă destul de aproximativă propagandă culturală, cu care temeinicul spirit de organizare și fructuoasa râvnă a autorului nostru, nu trebuie comparate.

De aceea amânând pentru altă dată portretul acestei bogate personalități, să ne mărginim, pentru astăzi, la numai latura strict beletristică a activității d-lui Em. Bucuța.

Ca în versul Văcărescului, după care „orice neam începe, întâi prin poezie, fiindă de-și pricepe” d. Emanoil Bucuța, a aruncat dintru întâi, în paginile „Lucrărilor”, un braț de cântece de leagăn, a căror mireasmă nu se mai simțise așa de puternică, din vremea lui Iosif și a căror nouitate a impus pe poetul „Florilor inimii” ca pe unul din virtuozii tinerii lirice românești. Drumeț pasionat din rasa exploratorilor înăscuți, a gravat, în timp ce Bucura Dumbravă împletea în „Cartea Munților” imnul cu catehismul acea serie de aqua-forte ale „Carnetului unui drumeț” publicate „în Ideea Europeană” al cărei suflet a și fost ani de-arândul. Ele anunțau un maestru al stilului dar mai ales o imaginație nescăpată, ale cărei izvoare veneau, odată cu misterele cele mai tulburătoare din afunduri de conștiință. În ordinea acestor fantazii tragice trebuște așezată, ca un record de poezie descriptivă și de tragedie cu atât mai acută cu cât e realizată pe cale de povestire, „Legătura roșie” micul roman al năpastelor unei femei din Ardeal căreia ursitele îi hotărâse un chinuitor calvar de fatalități.

Între poezia naturii, pentru care d. Emanoil Bucuța posedă o misterioasă iubă a scrisului și între sumbra tragedie a existențelor ce se prăfuesc în decoruri de paradis, se prenumblă îngândurată muza epică a d-lui Emanoil Bucuța, căreia îi datorăm, de data aceasta, întâmplările triste din romanul de față „Fuga lui Șefki”.

Romanul se desfășoară în marginea Vidinului, în ținutul Românilor timocenii, despre cari d. Emanoil Bucuța a raportat pe larg în monografia sa publicată acum 4 ani: „Românii dintre Vidin și Timoc”.

EMANOIL BUCUȚA

Iată o informație care redusă la sensul ei strict bibliografic ar putea lipsi. Însă pentru cetitorul care-și amintește de călătoria la frații de peste Dunăre a d-lui E. B., pe drumurile prăpăstioase și prin porțile de lut, către Dunăre, ale Isănelui și Florentinului, pentru cei ce-și amintesc de ținutele și ogile din care mării răsar nenumărați și îmbătători de mireasmă și mai ales pentru cel ce n'a uitat de oamenii ținuturilor acestora surprinzători ca datine și misterioși ca și destinele care i-a frământat, pentru cel ce-și mai aduce aminte de figura istorică de misionar al românismului de popa Samuil Dragsin, fostul paroh de Vidin sau, în altă ordine de idei de procesiunea de o pildă de Joi Mari dela balta Apostolului dincolo de tabii, când femeile din Kumbair ies de cu noapte, aprind lumini pe mal de jur împrejurul, iau apă cu găleata, o aruncă pe jos și se duc apoi la cimitirul din apropiere, pentru cetitorul acesta alăturarea nu poate de cât să hămurească. Monografia etnografică despre românii timocenii era străbătută, cu tot aparatul științific de rigoare, de acea poezie a ținutului și a sufletelor, din care

oricine cu atât mai mult d. E. B. era spărit să alcătuiască un roman. Dacă lexicul și oarecum spiritul graiului în romanul d-lui E. B. se străduiesc să oglindescă cât mai credincios pe otenii aceștia de dincolo de Dunăre, în schimb din toată știința etnografului n'a trecut în „Fuga lui Șefki” de cât atâta mireasmă de Dunăre și de cetate câtă era necesară să fixeze și mai stăruitor pe oameni și nezarurile lor.

Vidinul cu cetatea părăsită și auind de ecouri, cu șanturile-i pline de apă, cu Dunărea încărcată de sălci, cu ostroavele prielnice trecerilor pela miez de noapte ale fugarilor din țară — suntem în preajma lui 1907 și Ionița Desculțu, împilat de ciocoi trece dincoace cu singura-i avuție, un caval înflorit de desene, ca un simbol al artei, pribege și singură șie-și rară călăuză — cu otacele de pescari, cu târgurile furnicând de români, Vinerea, cu amestecul de neamuri: Turci părășiți, și pierind „la marginea împărăției” — cum glăsuște lespede de pragul geamii mici pe care învățase să silabisească și Șefki — Ruși povestind grozăviile revoluției—dela 1905—din care au scăpat; Români încruntați ca acest ba'Anghel în casa căruia își află loc soborul cumetrilor și aparițiunea călugăru-lui Antim care vine în fiecare an, din țară, de pe la Neamțu, cu desaga de cărți și icoane, și vorbește numai în pilde și'n parfumat graiu de bibliie — și mai ales, peste toți, acești doi hulubi invrăjbiți—Șefki și vară-sa Umurli, — în jurul căruia se tесе deasă, pânza de păianjen a iubirii și a morții — toate aceste realități etnice, d. Emanoil Bucuța, le-a sugerat numai, le-a pulverizat peste tot, ca pe un prețios argint suflat peste poemul de dragoste osândită a celor doi eroi. Citeam, în legătura cu acest roman, observațiunea că „Fuga lui Șefki” nu e un roman, că o intrigă așa de lipsită de complicațiuni ca dragostea speriată a acestui „erete sălbatic” pentru Umurli nu poate să dea un roman. Desigur, Amatorul de senzational crescut în cultul intrigilor complicate ca și robul tiparelor strict numerotate în manualele de literatură, nu va concede nici odată o abatere dela ceea ce i se pare lege de aramă.

Și totuși, de câte ori poezia, acel val de lirism al scriitorului care ia cu sine, cu viitura unci ape, oameni, locuri și destine și-i mână spre moarte, pe sub arcadele înflorite ale pasiunii, de câte ori scriitorul asemeni acodului din vechime sau actorului lui Hamlet cu avea căldura să ne miște pentru soarta nefericitei Ecuba, de atâtea ori nu vom sta la gânduri să preferăm poemul (dacă poem este) oricărui roman bine încheiat în toate copcile intrigei și acțiunei. Ar fi dealtminteri suficient să ne gândim la salturile cu care se citește Balzac, între alții, pentru a înțelege cât de relative sunt toate canoanele și cum din preferința pentru film a cetitorului, încobște, nu se poate trage nici o concluzie valabilă pentru artă.

Intr'adevăr: Șefki, băiatul de Turc, crescut de unchiu-său Ali, meșterul vânător, în mahalaua Cerșiei din Vidin, dispăre dela casa protectorului său în ziua în care fecioara Umurli, vară-sa, îl sdruncină din nepăsarea-i de copil, cu ființa ei crescută și tulburătoare.

Desigur lucrul acesta nu ne este înfățișat chiar dela început și'n cuvinte de mahala. Nu două vecine, lungindu-și gă-

turile pe după uluca despărțitoare a curților, își comunică „ultima oră” a cronicii de cartier și se tânguesc de fuga blestematului de Șefki. Povestirea se alege din cursul acestei devieri și într'un ritm al întâmplărilor, tihnit și cu ocoluri de mister, așa cum și cere dealtminteri această ciudată, sălbatică și pedepsită pasiune a fugarului pentru Umurli.

Șefki se pripășise la otacul unor pescari turci dela Cutova și'n fiecare Vineri, zi de bazar, venea cu marfă la târg și ducea o târnă de pește pentru hoga, la geamia mică, peste drum de casa lui Umurli. La intoarcere Umurli îi aținea calea și el se smulgea din drum și dispărea gonit de blestemul ochilor ei de migdală tăiați deasupra feregelii de mătase. Așa a fugit de câte ori a fost iscodit de bătrânul Ali, așa fugi și'n Vinerea aceasta cu care se începe povestirea d-lui Emanoil Bucuța. Dar trebuie să citiți, acest început al dramei — pentrucă dramă și este—și care dă și măsura și stilul autorului nostru: „Ulți era străntă. Șefki simfea aceeaș ferbințeală iute, suindu-se dela inimă la cap, care-l pornise odinioară ca din praștie. Dar nu se oprea, nici nu zicea nimic. Nu s'a oprit și n'a zis nimic nici acum, ajuns lângă fată, i-a făcut puțin vânt la o parte, cât să treacă, și în aceeaș clipă a rupt-o la fugă. Ea și-a îndreptat feregeaua scumpă de sărbătoare și a strigat fără necaz după el: „Erete nebun!” El alerga peste bolovanii ascuțiți ai caldarâmului până la intrarea vărăște dinăuntru a porții și până la intrarea de afară cu canaturi în chingi de fier și piroane cu floarea cât castanele. Alerga inghețat printre zidurile boltite, cu firide și turțuri de întuneric, înainta peste șanțul cetății, dupăind pe podul înalt cu picioarele lui goale. Alerga tot pe unde alergase când se smulsesse întâiu de Umurli”. Și goana se urmează nebulă prin târgul îmbăcsit de lume, care mirată, care făcând haz, care socotind că au în fața lor un borfaș. Ceeace gândesc și doi tovarăși de copilărie ai lui Șefki, Florea copilul lui bă'Anghel și al Antonovei și Vanci, copil de bulgar pripășit și care se iau după el ca să-l scape, cum credeau ei, de urmărire. Și-acum un mic popas Să nu credeți că această treime de copii, uti-

lizată de d. Emanoil Bucuța din spirit de simetrie stânjenește unitatea armonică a lucrării. Cu toate că tehnica povestitorului cunoaște subtilitățile arhitecturale, dovedite în tot scrisul său, autorul umbrește unghiurile inerente oricărei arhitecturi, deoarece atenția sa stăruie asupra fațadei principale, față de care restul tot e numai procedeu de relief. Și iată cum între cei trei copii se leagă iarăși prietenia hoinărelilor dinainte și Șefki, „eretele nebun” află dela Florea și Vanci de puii eretelui din malul de piatră al bedenului cetății, pe care copii zadarnic s'au căznit să-i prindă. Și'n mintea lui Șefki planul e făcut. Cu ajutorul copiilor plătiți pentru ajutor și cu frânghia pe care o ia dintr'o corabie, Șefki va cobori dealungul zidului, va scoate puii eretelui și'n hasmana de mătase pe care le-o și dă, Florea și Vanci vor duce darul eu tălc. — Il vor duce unde? întrebă copiii, nedumeriți: (— „I se părea că dacă și-ar fi desleștat buzele, el (numele acela) ar fi izbucnit ca un vânt de primăvară, s'ar fi învățit nebun de vale, ar fi scăpat în Cetate, ar fi scuturat pe rând grădiniile de flori, ar fi pătruns pe ferestre și ar fi scos în drum toate fetele. Numai ea ar fi trebuit să se ascundă și să-l privească dojenitor de deasupra feregelii, pe după o perdea albă dată la o parte”). „Să-i duceți la noi acasă” — răspunde Șefki, repede, cu ochii în jos, ca un lucru foarte obișnuit.

Fragment din care cetitorul poate surprinde și inferioritatea cronicarului pus în situația de a raporta în cel mai plat stil reportericesc ceea ce s'ar părea doar o întreprindere, una din acele isprăvi de copii, când în realitate ne aflăm în fata celei mai păgâne iubiri, statornică pe cât și delicată, în exprimare, precum poate băga de seamă acuiataca notațiilor sufletești pe care d-l Emanoil Bucuța le stăpânește în chip magistral. Și iată-l pe acest nou Fabriciu del Dongo coborând pe funia lăsată deasupra șanțului plin de apă al cetății, să prindă puii de erete — darul ciudat și de-o admirabilă discreție menit frumoasei Umurli. Trebuie însă (și oricât ar părea de curios nu voi sfârși prin a o repeta) să citiți această scenă care ar putea mulțumi pe orice amator de senzational și de pitoresc, fără să spunem prin aceasta nici cât dramatism, nici câtă mișcare sufletească sunt concentrate într'ansa. Incercarea nu reușește. Șefki cu puii de erete în sân e părăsit de tovarăși și după ce cade în șanțul plin de apă al cetății, cu sânul sfâșiat de ghiarele puilor de erete, înoată și se reînnoarece la otacul pescarilor dela Cutova. N'am vrea să căutăm înțelesuri cu lumânarea și totuși nu ne putem reține de a sublinia — chiar și din punctul de vedere al invenției scriitorului nostru — cât de semnificativă este această înfrângere a eroului, singura dată când a încercat să-și iasă din cercul de fatalitate în care o anume damnațiune l-a menit. Pentrucă ceea ce se desprinde din romanul d-lui Emanoil Bucuța ca și din „Legătura roșie” de altminteri — este senzația de fatalitate care cărmuește existențele eroilor noștri. Personagiile d-lui Bucuța au trăit de bună seamă, într'o metempsihoză ancestrală una din viețile pedepsite ale infernului lui Dante, deaceia duc cu ei o dureroasă nerealizare și o înfrângere predestinată mai grea ca toate cătușele pă-mântului. Și când lucrurile stau astfel și când dealungul și mai ales în zarea unor

JEAN NEGULESCU : PEISAJ

întâmplări — cari și ca întâmplări nu-s lipsite de o bogată invenție — câtă să vedem subînțelesul acela grav, rana aceea veșnic deschisă, căptușala mormântului din care venim, pe care o purtăm toată viața ca o umbră ce n-o putem vinde și care sfârșește prin a ne recuceri, când faptele sunt capabile să exprime atâta esență tragică, mai putem să cântărim astfel de lucrări cu dușumulul romanelor de fapte senzaționale, de intrigă sau de semnificație socială? Aminteam chiar întru începutul acestei cronici de finutul misterios prin chiar așezarea lui și a neamurilor, unele în declin — umbre șterse de vreme pe fundalul mării musulmane — altele izolate, Români, încercuți, dar nu mai puțin tenaci și trădând o personalitate viguroasă, trăind însă — după expresia autorului privind pe unul din personajele romanului — „o viață aparte, de lampă făcută mică”, aminteam de puterea de evocare a scriitorului, dublat de un cunoscător crud al finutului și consemnasem că toate aceste însușiri de cadru d. Emanoil Bucuța le sugerează numai, le acordă o importanță secundară, preocupat cum este de ursita — și cuvântul e întru totul propriu — eroilor săi. Iată de ce, neînsistând asupra calităților aceluia care mișună în romanul d-lui Emanoil Bucuța — și între cari, în primul rând vom nota scrisul său (ne este îngăduit să ne amintim că acest scris a fost autemizat de marele stilist care este d-l Mihail Dragomirescu?) — cu regretul că nu putem cita nici scena de o mie și una de nopți a mișunii imaginare — Antonova și Vicie, bătrâna, cu fetele toate, găfind în strac de mîreasă pe Umurli, în chip de joc și de anticipare, în vreme ce Șefki, sângerat de puși de crețe, rețu drumul otacului, nici atâtea începuturi de tablouri, modeluri de descripții somptuoase — „Peste Dii păzeau trandafirii minaretele” etc., etc. — miragii pe cari le sacrificăm pentru a adăoga încă două trei cuvinte în legătură cu acea prețioasă linie gravă pe care am distins-o în „Fuga lui Șefki”. Cereul fatalităților se strânge tot mai mult în jurul lui Șefki. Sunt de fapt mai mult cercuri ce se strâng în trei puncte și se apropie, se tac și se confundă întru sfârșit. Șefki a părăsit otacul pentru o noapte urmând să treacă dicioace pe Antim Călugărul, care sosește în fiecare an cu noi îndemnuri de credință, după ce primind prin copilul otacului, din partea lui Umurli, inelul ei cu smarald, încearcă să se rupă definitiv din vraja iubirii, dar e scăpat dela inec — admirabilă scenă — de cănele otacului, ce presimțise. A doua zi însoțind pe Antim poposește la Antonova, alături de casa lui Umurli. Dar înainte ca Antonova să aducă, împacându-i, pe Vanci și Florca Șefki pleacă. În drum se întâlnesc câteși trei copii și hotărăsc un furt de pește tocmai dela otac. E noaptea în care stărostele și pescarii veghează și vor să prindă lotul ce-i păgubește neîntrerupt de pește. În aceeași noapte Ali, tatăl lui Umurli se pornește spre otac să convingă pe Șefki să se reîntoarcă. Și în aceeași noapte Umurli, îngrozită și pareă presimțind se pornește, zadarnic, pe urmele tatălui său, să-l reîntoarcă din drum. Sunt trei suflete condamnate, să nu se întâlnească, trei cercuri ce se strâng în jurul trei vieți pe care au să le eufoce. E poate, veți zice, oarecare simetrie, un oarecare artificiu în această căutare oarbă prin cețurile nepătrunse ale fatalității?

Se poate. Ea se desfășoară însă, cu atâta naturală supunere unei legi mai presus de înțelegerea noastră că finalul acesta, dă și mai luminos caracterul de poemă tragică, romanului d-lui Emanoil Bucuța. De aceea abdicând dela reportajul nostru vom cita mai întâi câteva cuvinte din transcrierea cu care însuși autorul însoțește acest joc al morții străbătut de complexitatea constelațiilor din romanul său: „Parcă se căutau mai mulți, erau aci, unul pe lângă altul, răscoleau așcuși de negură și nu se găseau. O stea mare gata de apus, era ca o lampă cu flacăra verde, lăsată pe pământ loc de adunare. Și deodată pâlpii mai tare și căzu în apă...”, pentru ca în inclinare să murmurăm în ritmul acela de incantație pentru adormit sufletele ce stau să moară, câteva din șoaptele muribundului Șefki.

Bătrânul Ali ajuns noaptea, cu puțin înaintea copiilor, la otac, e luat drept lotul de pește și omorât. Șefki îmbrățișează pe bătrân și un gând, gândul lui de irevocabilă osândă pune stăpânire pe dânsul. O goană la fel cu fuga lui de totdeauna îl pornește, de data aceasta înapoi, spre casă, să ajungă la Umurli, cu puțin înainte de sosirea bătrânului adus pe năsalie, și să se omoare, să încheie cereul damnării de care se străduia să fugă de un an și mai bine:

„Umurli! Umurli! Se întorcea. Capul greu, atât de greu că trebuia să-l fie în mâini, avea să se odihnească la ea în poală. Gura, mai pecețuită ca oricând nu mai avea de ce să se deschidă, ea să spuce avea de spus. Putea să stea lipit de ea. Până venea peste două ceasuri și celălalt om lipsă al casei, adus pe erăci de salcie, și se așezau amândoi în odaia cea mare între flori din grădina, rupte de degete scumpe. Vecinii cu fes și caftmale și cadane de sub feregele lungi albe, mulți încăpeau și câți nu încăpeau, din odac, de la feresire și din curte, îi vegheau nemșcați și el ar fi vrut să se mai ridice odată în coate, să-și deschidă ochii calzi și să-i poată zice numai atât, înainte să se lase iară pe spate, stins: „Umurli! Umurli!”

Notați că aceste litanii funebre sunt cu câteva rânduri înainte de sfârșitul acestei tragedii caște, surprindecă acest gemăt al pasiunii ce se pierde, neînțeleasă, în noaptea misterurilor în care sufletele osândite își duc martiriul și veți înțelege de ce rezervăm artei romancierului Emanoil Bucuța, un loc aparte în bogata serie de prozatori de după război. A subordona legile romanului aceluia suflului epic, comparabil cu verva marilor rapsozi este unul, și poate cel mai de preț din farmecile scrisului d-lui Emanoil Bucuța.

PERPESICUS

SALONUL OFICIAL (POST-SCRIPTUM)

După vizita, împreună, la Salon, bătrânul pictor nipon, SEAMI MOTOKIYO, mă pofti în apartamentul anume amenajat pentru el din hotelul „Brigham Young” și — oferindu-mi o ceașcă de ceai cu reflexe limpezi de emeraude și aromă de vis — continuă astfel:

„Iată de ce nu-mi place întunericul. Mă simt fără vlagă, în elementul acesta... neputincios ca o rămă — aproape inexistent.

Dacă n'ar fi inima pe care s'o aud, în întuneric, zbatându-se cu mișcări disperate, ca de sub greutatea unor gigantice deștiri de pământ negru — ași urla de spaima morții, care m'a surprins, invalid, în bezna.

Socotesc că pentru un pictor, întunericul este cu mult mai înfricoșător, de cât surditatea pentru un muzician.

Doamne!... imi este așa de spaimă să gândesc, numai, că un pictor ar putea să vorbească!

Simțul pipăitului, rezonanța cutii cranienic, golul receptor al cavității bucale — sunt atâția prieteni umili cari intervin modest dar oportun să ușureze muzicianului surd corespondența cu lumea lui, aceia a sunetelor, atunci când fatalitatea îl detună cu semina ei necugetare.

Dar care din vulgarele noastre simțuri ar putea înlocui vre-odată aristocratica veghere a văzului?

Care dintre simțurile noastre s'ar încumeta să ne împărmășească, cu suplinitre, sârbătoarea mută a unei petale de trandafir, când primește sărutarea soarelui?...

Care dintre simțurile noastre ar nădăjdui să poată cândva, în lipsa vederii, să ne întristeze — așa cum ne călăuzeste spre întristare ochiul, când cea din urmă scripă a astrului căță îndărăt spre pământ și agonizează pe marmora jilavă de ploaie și rece, a unui templu abandonat?...

Care dintre simțurile noastre ar fi în stare să ne sece respirația, de groază înfrățită de plăcere, atunci când ciocărlia se prăbușește fulgerată din înălțimile solare și, frângând săgata căderii, se așterne în pluitre lină peste clătina de aur a holdelor în spicuri?...

Care dintre simțurile noastre s'ar afla vrednic să ne dematerializeze carnea, să ne spiritualizeze instinctele — ca privirea care întâlnește, contemplant și se contopește în auzul celor două lumini ale dragostei noastre, prime?...

Care dintre simțurile noastre ar izbuti să ne prăvale în gheenele spaimii — ca ochiul nostru care, sub capacele hermetice închise ale pleoapelor, tremurând anticipat de perspectiva fără sfârșit, fără lumină, fără culoare, nici mișcare a hăului de dincolo de moarte?...

Bătrânul SEAMI MOTOKIYO mă privi tăcut și grav cu ochii lui oblici, multă vreme, apoi sorbind domol ultimile picături îmbalsamate — urmă:

Pictorii Apusului, pictorii d-voastre europeni, arată în ultimul timp o afectată aversiune pentru tot ceace face încântarea ochiului.

Cronica muzicală

ULTIMELE CONCERTE SIMFONICE; DIRIJOR HERMANN SCHERCHEN

În pânzele lor, soarele e din ce în ce mai absent și legătura cu restul armonic al universului vizibil — aproape nulă. Sunt întunecați, fragmentari și obsceni.

Și sunt, mai cu seamă, incoerenți.

SEAMI MOTOKIYO își înalță fruntea lîmpede, boltită parcă în ceară — și oftă:

Ordinea, claritatea și grația au fost totuși, în toate veacurile și pretutindeni pe suprafața pământului acestuia, oglindirea cea mai pură a spiritelor artiste, cari, confundându-se în marea creațiune, au trăit, s'au bucurat și au cântat — cântându-și lor — minunile supremei înțelepciuni, a supremului echilibru, a supremului și nesfârșitului izvor de viață.

Artistul e un atom sensibil al eternei nemărginiri vii, care se desfășoară matematic, în ritmuri ideale, în statornică împăcare organică și netulburată seninătate...

El se cuvine să lungească, să plutească și să se lase absorbit în această infinită uriașă îngemănare de forțe active — și să vibreze totuși aparte, să lucească deosebit, să răsfrângă, neconținut nou, duhul, atocoprinzătorului Creator, care simphonizează miliardele de lumi — dar fără să-l contrazică, fără să-i diformeze concepțiile și fără să-i ofenseze estetica...

SEAMI MOTOKIYO închise pleoapele palide — și figura lui părea acum masca de aur a unui zeu, cu zâmbetul nedefinit încremenit pe buze.

Într'un târziu, SEAMI MOTOKIYO murmură:

Da... plictiseala, dezgustul, răsul batjocoritor, ca și revolta sunt născociri, nesocotite, cari, deși nu surprind prevederile creațiunii, îi calcă totuși, prin fraudă, legile — dar fără să izbutească a i le clătina vreodată...

În rățicirea lui, omul are iluzia libertății, a puterii — și lamentabila îngâmfare a cuceritorului.

...Punți de încercare hotărîte de Providență...

SEAMI MOTOKIYO deschise ochii — și ochii lui priveau, bizar, spre dânsul: Adorarea — Cercetarea — Negarea au fost și vor fi cele trei vârste mari ale omenirii.

Ele s'au succedat și s'au recapitulat — se vor succeda și se vor recapitula — în pofida vrerii noastre, atâta timp cât soarele va da ocol pământului ca să ne stujească zorile cu parfumul florilor de cireși și imnuri de privighetori — amiezile cu luminozitatea lor crudă și pozitivă — nopțile cu hoinăreala spiritelor rele și cobitorul vaet al cucuvalilor...

SEAMI MOTOKIYO îmi întinse brațul cu degetele lui fine:

Arta — grăi el — n'a cunoscut, și nici poate sta în temelurile firii să cunoască altă vârstă de cât aceea a adorării.

Celelalte sunt pentru savanți și pentru retori...

Bătrânul pictor nipon închise iarăși ochii.

Cu picioarele strânse sub el și mâinile pe genunchi, SEAMI MOTOKIYO rămase într-o metalică și solemnă nemișcare.

Lângă el, pipa lui de opium — pe tava de argint — înălța, într-o ideală verticală, un firicel de fum albăstrui, ca un vis delicat și continuu...

N. N. TONITZA

Criza muzicală premergătoare închiderii stagiunii s'a resimțit mai cu deosebire în privința muzicii simfonice. De'naintea Paștilor chiar, concertele Filarmonicii n'au mai atras auditor suficient pentru justificarea și menținerea ciclului de simfonice. Un reconfortant a fost încercat prin nimbul solistilor instrumentali: **Rubinstein, Thibaud și Feuermann**. S'a dovedit și acesta un paleativ superficial și ineficace. Cauzele care determinau o așa de gravă degenerare a interesului pentru muzica simfonică erau mult mai adânci. După ce critica jurnalieră a trecut vina dela public la orchestră și dela orchestră la dirigent, organizatorii simfonice — asupra lor n'a căzut nici o vină — au experimentat îndreptățirea și înlăturarea acestei din urmă vinovății. S'a dovedit inoperant și acest mijloc de trezire și reînviore a interesului simfonic. A fost într'adevăr, chemat pentru ultimele patru simfonice ale stagiunii, cel mai „senzațional” dirijor din cursul sezonului nostru muzical. Cel mai disputat și cel care a făcut vâlva cea mai mare în actuala stagiune: **Hermann Scherchen**. Experiența urmăria și un alt obiectiv. Și anume, cercetarea pulsului, în privința unei eventuale angajeri a lui Scherchen ca dirijor permanent, pe un timp mai îndelungat sau pentru un anume ciclu de concerte. Ei bine, să nu întârziem a constata că rezultatul primelor trei concerte dirijate de Scherchen nu-i este favorabil. Cel puțin în ceia ce privește mormira publicului. Asupra sentimentelor orchestrei — care nu erau mai înainte prea ademenitoare pentru o mai îndelungată conducere a lui Scherchen — nu ne putem pronunța. Publicul însă a rămas în aceeași stare de indiferență față de simfonice, în același desinteres apatic și abulic față de muzica pură.

În alcătuirea programelor celor trei concerte pe care le-a dirijat, Scherchen a ținut să învârtască în rană cuțitul ce l-a înfipt deja prea adânc în mândria noastră artistică cu prilejul centenarului Beethoven. Din imprudența lui Scherchen sau din neghiobia nu știu cui. Serbările centenare trecuseră totuși în uitare și nu mai era nevoie — socotim — de o aducere aminte a faptului că pentru Scherchen ne fuseseră alungați de la asemenea împrejurări festive toți Români ce ar fi putut ține în mână o baghetă de dirijor sau care ar fi putut colabora cu capacitatea și prestigiul lor artistic la demnitatea solemnității lor. Scherchen, pe care mai zilele trecute, criticul Weissmann îl socotia că face muzică (muzicîert) „nu atât ca muzicant, ci cu spiritul și cu voința”, se dovedește a nu fi prea abil. Altminteri nu s'ar fi oprit la ideea, cam ciudată, de a dedica primul concert al său lui Beethoven;

dar unui „Beethoven inedit”. Senzațional ca totdeauna, Scherchen a ținut să ne amintească jignirea adusă simțului nostru de mândrie artistică românească, dovedind, totdeodată, cât de strein este de stările de cultură muzicală dela noi. Căci dacă pe câțiva, — 2-3 muzicanți — îi interesează acel „Beethoven inedit” ce ne-a fost redat de Scherchen apoi, — s'o mărturisim, — marele public și cultura lui muzicală are nevoie tocmai de lucrările definitive și caracteristice. Ne avem la noi prea mulți istoriografi sau cercetători care să aibă interese de cunoașterea unui Beethoven, care nici patria marelui geniu muzical nu-l cultivă ca mijloc pentru promovarea educațiunii muzicale a poporului.

Ceeace este mai curios pentru mulți este îndârjirea cu care Scherchen fine să apară la noi ca aceeași universală competență în dirijarea muzicii atât clasice cât și moderne. Este doar stabilit astăzi că marele merit al lui Scherchen este împătımirea și cetezanța cu care atacă muzica modernă. De ce nu rămâne iscusitul maestru și în țara noastră la specialitatea sa? De ce acel iureș expresionist al artei fără baghetă în muzica de echilibru a clasicismului sau de ardere pasionată a romantismului? De ce Haydn, Beethoven, Mendelssohn și Schubert? De ce nu mai mult Strawinsky și Schönberg, Herr Scherchen? Aci sunteți doară consacrat și aci, în această muzică de avangardă a iconoclaștilor, vrem și noi să vă prețuim!

GEORGE DIACU

PUBLICAȚII

□ Viața Literară No. 52 aduce următorul cuprins:

I. Istrăteanu: În preajma unei comemorări; **Al. Bădăuța**: Medalioane: Nichifor Crainic, **O. Keanos**: Domnul care se consumă; **I. Valerian**: De vorbă cu umbra bătrânului Hașdeu; **N. Mileu**: Interviu; **Al. Paul**: Octavian Goga: Mustul care fierbe cronică de **Pompiliu Constantinescu**; **A. Lambrino**: Lui Sylviu; **I. Pogan**: Peregrinări prin zori, etc., etc.

□ A apărut No. 11—12 din **Sburătorul** cu articole, poezii și nuvele de **E. Lovinescu**, **G. Brăescu**, **Hortensia Papadat-Bengescu**, **I. Babu**, **Ticu Archip**, **Camil Baltazar**, **Vladimir Steiu**, **F. Adeca**, **Sanda Movilă**, **Ilie Voonca**, **Pompiliu Constantinescu**, etc.

□ A apărut No. 2 al revistei „Sinteza” cu articole critice, proză și poezii semnate de **G. Călinescu**, **G. Nichita**, **Tudo. Argezi**, **Camil Petrescu**, **A. Cotruș**, **Mihail Celarianu**, **Simona Basarab**, **F. Adreca**, **B. N. Teodorescu**, etc.

EXPOZIȚII

□ La Sătmar, în sala mică a hotelului Dacia, a avut loc vernisagiul expoziției de pictură a doamnei **Titi Davidescu**. Expoziția rămâne deschisă până la finele acestei luni.

E C O U R I

REDAȚIONALE

□ Din abundență de materie: „Stanțele” poetului Al. T. Stamatiad; *Revista Revistelor*, anunțată pentru numărul de față; „Cetățile ardelenne din secolul XVIII”, seria de reproducere și schițe istorice a d-lui Mih. Popescu; „Mausoleul lui Alecsandri” continuarea nuvelei d-lui Ion Călugăru; S. D. E. P. U. N. I. A., etc., etc. se amână pentru numărul viitor.

PEN-CLUBUL PE MALURILE DAMBOVIȚEI

PEN-CLUBUL este o asociație intelectuală internațională, de origine anglo-saxonă și care năzuiește să apropie între dânsii pe poeții, eseiștii și nuveliștii tuturor țărilor. Pornit din excesul protocolar britanic, Pen-clubul rămâne în toate manifestările lui o asociație de excelențe raporturi între membrii, de agreabilă camaraderie, de platonice corporatism, dacă se poate spune. Că pe urma acestor amicale relații internaționale, se pot desvolta și urmări și realizări materiale, n-ar fi de vre-o mirare. Cu toate că nu acesta este întâiul și cel mai de seamă scop mărturisit al Pen-Clubului, cunoașterea scriitorilor din lume, între ei, comuniunea spirituală a făuritorilor de gânduri rămâne preocuparea de capetenie a Pen-Clubului. De aceea el se ramifică în toate țările și cată să înființeze pretutindeni secțiuni naționale. România are și ea o secțiune a Pen-Clubului. Ea s'a întrunit de curând sub bolta unei grădini de vară, reuniune onorată de mai mulți academicieni, de ministrul nostru plenipotențiar la Berna, de secretarul general al artelor, etc., etc.

Cum însă tot ce ne vine de peste graniță capătă un pronunțat aer de autohtonie și Pen-Clubul altoit pe malurile Dâmboviței a împrumutat ceva din manierele noastre naționale.

Căci, rogu-vă, care bănuiri că a fost preocuparea febrilă a intelectualilor strănsi la agapa Pen-Clubului român, preocupare subliniată de fostul v. președinte al Academiei române, d. Al. Brătescu-Voinești ca și de secretarul g-ral al Artelor, d. Nichifor Crainic?

„Nu suntem traduși în limbile europene! Să facem totul, și desigur oficialitatea să intervie și să alimenteze pentru a li traduși în limbile europene!”

Mai întâi: o chestiune de decență ar fi impus neofitilor Pen-Clubului român să aștepte să fie traduși de amicii lor din alte țări și nu să le impue admirația din oficiu, odată cu tălmăcirea de Stat.

Apoi, sincer vorbind, să ducă lipsă într'adevăr Europa de cele câteva istorioare ale d-lui Brătescu-Voinești?

Și în al treilea rând: nu vi se pare ciudat că ori de câte ori e vorba de a subscrie la una din acele manifestări care sunt tot atâtea confirmări a aceleiași ipocrizii înrădăcinată în sufletul scriitorului român ajuns — imediat se găsec voci autorizate și bunăvoite oficiale care să le ia în întreprindere?

Pentru că atâta vreme cât scriitorii români cerșesc culcușul și pâinea (să mai numim?) cât timp văduvele scriitorilor primesc o pensie infimă, atâta timp cât o

societate a scriitorilor e nevoită să primească să se ajute cu banii ignobili ai tripourilor și câtă vreme scriitori ca Gib. Mihăescu, ca să luăm un nume, nu-și pot tipări nici un volum dintr'o activitate de volume și aceasta grație tocmai scriitorilor cu trecere la edituri, penclubiști ahtiași să fie tălmăciți pentru Europa — în toată această vreme nu vi se pare că proiectul exprimat la agapa penclubului român este cel puțin (ca să nu zicem altfel): **shocking**?

INTERPRETAREA LUI CARAGEALE

O întâmplare a făcut să asistăm la reprezentarea pe scena „Naționalului” a două dintre comedile lui Carageale: „Conu Leonida față cu reacțiunea” și „Noaptea furtunoasă”. Ciudată stare de spirit! Cunoșteam toate acele replici, toate cele aforisme de atâta vreme istorice și totuși ce jenă ne cuprinsese în fața acestor oameni atinși de mediocritate, și de unde venea lăncezeala cu care cuvintele lor schilodite și găngăvelile lor radicale se reflectau în conștiința noastră?

Ne aflam în fața unor umbre, unor giulgiu în care răspuseseră la apel, de tuncții Conu Leonida, Ipingescu, Efimița și Dumitrache Titircă inimă-rea? Murișeră dumnealor cu adevărat și mai de mult, sau muriau sub ochii noștri și cu colaborarea interpreților de acum?

Ceeace ni s'a părut a fi situația cea adevărată. Tipurile caragealești, Carageale le-a îmbălsămat în suficient spirit satiric pentruca ele să nu moară cu una cu două. Dar pentru aceasta actorul nu trebuie să sublinieze ridicolul acestor leonizi și pristanđale. Actorul să-și lipească sufletul de rol, să se confunde cu el și să uite că e, spectator, cunosc de ani de zile și vorbele lor și manile și goli-ciunea din ei. El trebuie să nesocotească toate datele acestea și mai ales să nu caute să-mi clipească șiret din ochi, cercând să mă ia martor, ca amândoi să rădem de ridiculele fanțoșe.

Pentruca atunci — și e tocmai ce se întâmplă cu majoritatea interpreților lui Carageale ei țin în fața lor o mască pe care o joacă înaintea rolului sau țin o sfoară, al cărei capăt se vede și de care trag, căznindu-se. Oamenii lui Carageale nu sunt conștienți de ridicolul pe care-l duc în cocoasă. În inocenta olimpiadă a mediocrității lor stă dealmănteri toată seva comică și omenească din Carageale. Sunt doar câteva note în marginea interpretării lui Carageale, care interpretare nesupraveghiată s'ar putea să ne omoare unicul nostru comic. Să luăm seama.

CAMINUL DELA SÂMBĂTA DE SUS

Informații din ziare aduc la cunoștință scriitorilor, artiștilor și ziaristilor că pentru anul acesta, castelul băncovenesc de la Sâmbăta de Sus, din Făgăraș, menit de răposatul ministru de domenii Alexandru Constantinescu, ca loc de odih-

nă estivală, pentru intelectuali nu le mai poate oferi decât zidurile ospitaliere. Intreținere nu, de vreme ce fondurile au fost suprimate. Sau cum s'ar zice Sâmbăta de Sus s'a dus pe apa Sâmbetei. O așteptam. N'am fost dintre tamburarii acestui dar generos. Nu pentru că era făcut din averea statului. Dimpotrivă. Dar pentruca am surprins în totdeauna caracterul aleatoriu, și umilitor al tuturor inițiativelor generoase privind pe intelectuali în țara noastră. Ceeace se dovedește prin suprimarea celor câteva sute de mii de lei — căci nu poate să coste mai mult — necesari hranei unor oropsiți de Domnul. Mai e nevoie să spunem că n'am fost printre pensionarii dela Sâmbăta și că nu pledăm o cauză personală? Dar este aici un principiu care e clamat cu ostentație, acel al inutilității artelor, în țara noastră și când? în epoca tuturor cadourilor imobiliare, a tuturor literaturilor impuse cu ordin dela prefectură și cu tarife exagerate. Dar să nu mai insistăm.

Politicianismul nu înțelege decât o artă bufonă.

TEATRUL DE CARTIER

Iată o inițiativă pe care vom aplauda-o din toată inima. Primariatul de verde ne-a redat toate speranțele. Teatrul de cartier se făcea așteptat. Revistele cârpite din mucurile dela Cărbuș infestaseră mahalalele.

Teatrul de cartier, al Primăriei de verde începe această operă de desinfectare.

În fruntea ansamblului „Teatrul nostru” care va juca în vara aceasta, în grădina „Margoni”, din Calea Griviței, se află d. Ion Morțun, ajutat de d-nii: Const. Toneanu, G. Timică, Vasile Brezeanu, Mișu Ștefănescu, Al. Ghibericon, d-nele Toio Ionescu, Stanca Alexandrescu, Nely Caracioni, Natalia Ștefănescu.

Deschiderea stagiunii va avea loc Vineri, 10 Iunie, cu „D'ale Carnavalului” de Caragiale. Conducerea artistică o are d. Sică Alexandrescu, directorul de scenă al teatrului Național din Cluj.

CARTI NOI

□ VASILE PARVAN: *Getica*. O protoistorie a Daciei. Lucrare însoțită de 462 figuri, 45 planșe și 4 hărți. 850 pagini. (Academia română, Memoriile secțiunii istorice). Tiparul „Cultura Națională” 1926.

□ JEAN BARAS: *Porcelanul*, cu o prefață de Al. Tzigara-Samurcaș și 45 ilustrații „Cultura Națională” 1926.

□ NICOLAE PETRESCU: *Relațiile României cu Statele-Unite*; impr. Fundației „Principele Carol”. 1927.

□ SIMEON IONESCU-CHIRIȚESCU: *Copil hoinar* (cu o prefață de d. Eugeniu Speranția; editura „Crisul negru” nr. 12-13; Oradea Mare, 1927.

CERCUL „SBURATORULUI”

□ În ședința „Sburătorului” dela 25 Mai d. E. Lovinescu a citit diferite articole, d. F. Aderca nuvela *Ursul alb*; d-ra Ticu Archip o nuvelă. Poczii Camil Baltazar. M. Moșandrei, Ilarie Voronca, D. Benado a citit piesa într'un act *Simfonia roșie*.